

PŘIPRAVUJEME

■ Poradce 1-2/2027

Zákoník práce s komentářem

Zákoník práce upravuje práva a povinnosti pro převážnou část života občana. Zejména v době, kdy je zapojen do pracovního procesu, vykonává závislou činnost a vznikají tak individuální pracovně-právní vztahy s významnými sociálními a citlivými důsledky...

■ Poradce 3/2027

Živnostenský zákon po novelách s komentářem

Živnostenské podnikání zůstává nejrozšířenějším způsobem výkonu podnikatelských aktivit. Právní úprava živnostenských činností se často mění, s cílem odstraňovat terminologické nejasnosti a zajistit soulad s jinými měnicími se předpisy...

PORADCE

31. ročník – 2026/12

legislativa

■ TRESTNÍ ZÁKONÍK

Zákon č. 40/2009 Sb. s komentářem 2

JUDR. JAN ENGELMANN
JUDR. ANTONÍN DRAŠTÍK

Část první – OBECNÁ ČÁST

- » Působnost trestních zákonů 6
- » Trestní odpovědnost 12
- » Okolnosti vylučující protiprávnost činu. 36
- » Zánik trestní odpovědnosti 40
- » Trestní sankce 46
- » Zahlazení odsouzení 121
- » Zvláštní ustanovení o některých pachatelích 122
- » Výkladová ustanovení 123

Část druhá – ZVLÁŠTNÍ ČÁST

- » Trestné činy proti životu a zdraví 142
- » Trestné činy proti svobodě a právům na ochranu osobnosti, soukromí a listovního tajemství 166
- » Trestné činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti 184
- » Trestné činy proti rodině a dětem 192
- » Trestné činy proti majetku 202
- » Trestné činy hospodářské 241
- » Trestné činy obecně nebezpečné 280
- » Trestné činy proti životnímu prostředí 300
- » Trestné činy proti České republice, cizímu státu a mezinárodní organizaci 309
- » Trestné činy proti pořádku ve věcech veřejných 318
- » Trestné činy proti branné povinnosti 359
- » Trestné činy vojenské 361
- » Trestné činy proti lidskosti, proti míru a válečné trestné činy 369

Část třetí – PŘECHODNÁ A ZÁVĚREČNÁ USTANOVENÍ

Trestní zákoník

Zákon č. 40/2009 Sb. s komentářem

JUDr. Jan Engelmann

JUDr. Antonín Drašík

Trestní zákoník je součástí veřejného práva a upravuje trestní právo hmotné. Dělí se na dvě části, kdy v první obecné jsou v něm definovány základy trestní odpovědnosti, sankce za tresty nebo výklad používaných pojmů. Druhá část (zvláštní část) obsahuje katalog trestných činů, mezi které patří například trestné činy proti majetku nebo trestné činy proti pořádku ve věcech veřejných.

Úvodem

Trestní zákoník je základním předpisem trestního práva hmotného a dělí se na obecnou a zvláštní část.

Obecná část vymezuje zejména základní pojmy, stanoví např. působnost trestního zákoníku a obsahuje ustanovení, která jsou společná všem nebo více trestným činům, když například vymezuje vznik a zánik trestní odpovědnosti, okolnost vylučující protiprávnost, ukládání trestu, zahlazení odsouzení, definici pachatele trestného činu atd.

Zvláštní část pak definuje jednotlivé trestné činy s uvedením znaků, které jsou pro konkrétní trestný čin charakteristické a čím se např. liší navzájem (rozdíl mezi loupeží a krádeží, podvodem a úvěrovým podvodem či zpronevěrou atd.) a rovněž ve vazbě na konkrétní trestný čin také uvádí, jaký druh trestu a v jaké výši lze pachateli uložit.

Poznámka

Tato novelizace vychází po téměř čtyřech letech a je vyvolána celou řadou novelizací trestního zákoníku od posledního vydání v PORADCI č. 11-12/2023 (cca deset změn).

Za podstatnější přínos než pouhé konstatování novelizovaných, či nových ustanovení trestního zákoníku lze považovat reakci vyjádřenou v komentářích k novým ustanovením zákona a rovněž tak doplnění tohoto komentáře o judikaturu zapracovanou za období let 2022-2025. Některá nově přijatá ustanovení trestního zákona neobsahují komentář, a to zejména s ohledem na způsob jejich přijetí, kdy chybí podrobnější důvodové zprávy. **V komentáři zmíněná judikatura, která je přiřazena k jednotlivým ustanovením trestního zákona, by měla přispět k rychlejší orientaci v problematice toho kterého ustanovení.**

Značná část judikatury pochází z období před přijetím trestního zákoníku (zákona č. 40/2009 Sb.), je však stále použitelná, případně její části či některé výkladové pojmy, tudíž lze i pro ten případ se staršími komentáři pracovat. *[Jen pro dokreslení v rozhodnutí pod č. 5635 – Československé trestní zákony, vydané v Praze v roce 1946 nákladem právníckého knihkupectví a nakladatelství Linhart, je k loupeži mj. uvedeno, že „pouhé nečekané vytržení z ruky, neprovázené zlým nakládáním, není ještě násilím, jaké má na mysli § 190“ ř. z. č. 117 ze dne 27. května 1852. Judikát – rozhodnutí č. 19/1972 pak uvádí, že „neočekávané vytržení věci z ruky ještě není násilím ve smyslu § 173 odst. 1 tr. zák., a proto přisvojení si cizí věci tím, že se jí pachatel zmocní tímto způsobem, ještě není loupeží, ale krádeží].*

Z uvedeného by mělo být patrné, že odkaz na dřívější judikaturu není samoučelný. Jak již bylo uváděno i v dřívějších publikacích – komentářích k trestnímu zákoníku – tato publikace s ohledem na její rozsah si neklade za cíl výkladem – komentářem se podrobněji vyjadřovat k různým termínům hmotného práva.

Účelem publikace je především poskytnout čtenáři základní novelizovaný text trestního zákoníku doplněný o stávající judikaturu ke konci roku 2025.

Poznámka

Pokud se v této publikaci i nadále odkazuje na „komentář a paragraf, např. „komentář § 403 s odkazem na § 260 trest. zák.“, pak je tomu tak proto, aby se čtenář v případě zájmu, pokud nemá k dispozici např. komentář trestního zák., mohl seznámit s výkladem – komentářem základních pojmů, které může nalézt ve starších komentářích, vydaných k zák. č. 140/1961 Sb., trestní zákon, případně odborné literatury.

Přehled ustanovení zákona

str.

ČÁST PRVNÍ	OBECNÁ ČÁST		
HLAVA I	PŮSOBNOST TRESTNÍCH ZÁKONŮ		
DÍL 1	ŽÁDNÝ TRESTNÝ ČIN BEZ ZÁKONA.....	§ 1	6
DÍL 2	ČASOVÁ PŮSOBNOST.....	§ 2 – 3	7
DÍL 3	MÍSTNÍ PŮSOBNOST.....	§ 4 – 11	9
HLAVA II	TRESTNÍ ODPOVĚDNOST		
DÍL 1	ZÁKLADY TRESTNÍ ODPOVĚDNOSTI.....	§ 12 – 14	12
DÍL 2	ZAVINĚNÍ.....	§ 15 – 19	16
DÍL 3	PŘÍPRAVA A POKUS TRESTNÉHO ČINU.....	§ 20 – 21	25
DÍL 4	PACHATEL, SPOLUPACHATEL A ÚČASTNÍK TRESTNÉHO ČINU.....	§ 22 – 27	29
HLAVA III	OKOLNOSTI VYLUČUJÍCÍ PROTIPRÁVNOST ČINU.....	§ 28 – 32	36
HLAVA IV	ZÁNİK TRESTNÍ ODPOVĚDNOSTI		
DÍL 1	ZÁNİK TRESTNÍ ODPOVĚDNOSTI ÚČINNOU LÍTOSTÍ.....	§ 33	40
DÍL 2	PROMLČENÍ TRESTNÍ ODPOVĚDNOSTI.....	§ 34 – 35	43
HLAVA V	TRESTNÍ SANKCE		
DÍL 1	DRUHY TRESTNÍCH SANKCÍ A OBECNÉ ZÁSADY PRO JEJICH UKLÁDÁNÍ..	§ 36 – 38	46
DÍL 2	TRESTY		
Oddíl 1	Obecné zásady pro ukládání trestů.....	§ 39 – 45	47
Oddíl 2	Upuštění od potrestání.....	§ 46 – 48	57
Oddíl 3	Dohled.....	§ 49 – 51	60
Oddíl 4	Druhy trestů a výjimečný trest.....	§ 52 – 54	60
Oddíl 5	Ukládání a výkon jednotlivých trestů.....	§ 55 – 80	63
Oddíl 6	Podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody.....	§ 81 – 87	96
Oddíl 7	Podmíněné propuštění z výkonu trestu odnětí svobody a podmíněné upuštění od výkonu zbytku některých druhů trestů.....	§ 88 – 91	102
Oddíl 8	Započítání vazby a trestu.....	§ 92 – 93	109
Oddíl 9	Zánik výkonu trestu.....	§ 94 – 95	111
DÍL 3	OCHRANNÁ OPATŘENÍ		
Oddíl 1	Obecné zásady pro ukládání ochranných opatření.....	§ 96 – 97	112
Oddíl 2	Ochranná opatření a jejich ukládání.....	§ 98 – 104	113
HLAVA VI	ZAHLAZENÍ ODSOUZENÍ.....	§ 105 – 106	121
HLAVA VII	ZVLÁŠTNÍ USTANOVENÍ O NĚKTERÝCH PACHATELÍCH.....	§ 107 – 109	122
HLAVA VIII	VÝKLADOVÁ USTANOVENÍ.....	§ 110 – 139	123
ČÁST DRUHÁ	ZVLÁŠTNÍ ČÁST		
HLAVA I	TRESTNÉ ČINY PROTI ŽIVOTU A ZDRAVÍ		
DÍL 1	TRESTNÉ ČINY PROTI ŽIVOTU.....	§ 140 – 144	142
DÍL 2	TRESTNÉ ČINY PROTI ZDRAVÍ.....	§ 145 – 148	149
DÍL 3	TRESTNÉ ČINY OHROŽUJÍCÍ ŽIVOT NEBO ZDRAVÍ.....	§ 149 – 158	156
DÍL 4	TRESTNÉ ČINY PROTI TĚHOTENSTVÍ ŽENY.....	§ 159 – 163	162
DÍL 5	TRESTNÉ ČINY SOUVISEJÍCÍ S NEOPRÁVNĚNÝM NAKLÁDÁNÍM S LIDSKÝMI TKÁNĚMI A ORGÁNY, LIDSKÝM EMBRYEM A LIDSKÝM GENOMEM.....	§ 164 – 167	164
HLAVA II	TRESTNÉ ČINY PROTI SVOBODĚ A PRÁVŮM NA OCHRANU OSOBNOSTI, SOUKROMÍ A LISTOVNÍHO TAJEMSTVÍ		
DÍL 1	TRESTNÉ ČINY PROTI SVOBODĚ.....	§ 168 – 179	166
DÍL 2	TRESTNÉ ČINY PROTI PRÁVŮM NA OCHRANU OSOBNOSTI, SOUKROMÍ A LISTOVNÍHO TAJEMSTVÍ.....	§ 180 – 184	180

HLAVA III	TRESTNÉ ČINY PROTI LIDSKÉ DŮSTOJNOSTI V SEXUÁLNÍ OBLASTI ...	§ 185 – 193B	184
HLAVA IV	TRESTNÉ ČINY PROTI RODINĚ A DĚTEM	§ 194 – 204	192
HLAVA V	TRESTNÉ ČINY PROTI MAJETKU	§ 205 – 232	202
HLAVA VI	TRESTNÉ ČINY HOSPODÁŘSKÉ		
DÍL 1	TRESTNÉ ČINY PROTI MĚNĚ A PLATEBNÍM PROSTŘEDKŮM	§ 233 – 239	241
DÍL 2	TRESTNÉ ČINY DAŇOVÉ, POPLATKOVÉ A DEVIZOVÉ	§ 240 – 247	246
DÍL 3	TRESTNÉ ČINY PROTI ZÁVAZNÝM PRAVIDLŮM TRŽNÍ EKONOMIKY A OBĚHU ZBOŽÍ VE STYKU S CIZINOU	§ 248 – 267	255
DÍL 4	TRESTNÉ ČINY PROTI PRŮMYSLOVÝM PRÁVŮM A PROTI AUTORSKÉMU PRÁVU	§ 268 – 271	274
HLAVA VII	TRESTNÉ ČINY OBECNĚ NEBEZPEČNÉ		
DÍL 1	TRESTNÉ ČINY OBECNĚ OHROŽUJÍCÍ	§ 272 – 289	280
DÍL 2	TRESTNÉ ČINY OHROŽUJÍCÍ VZDUŠNÝ DOPRAVNÍ PROSTŘEDEK, CIVILNÍ PLAVIDLO A PEVNOU PLOŠINU	§ 290 – 292	299
HLAVA VIII	TRESTNÉ ČINY PROTI ŽIVOTNÍMU PROSTŘEDÍ	§ 293 – 308	300
HLAVA IX	TRESTNÉ ČINY PROTI ČESKÉ REPUBLICE, CIZÍMU STÁTU A MEZINÁRODNÍ ORGANIZACI		
DÍL 1	TRESTNÉ ČINY PROTI ZÁKLADŮM ČESKÉ REPUBLIKY, CIZÍHO STÁTU A MEZINÁRODNÍ ORGANIZACE	§ 309 – 315	309
DÍL 2	TRESTNÉ ČINY PROTI BEZPEČNOSTI ČESKÉ REPUBLIKY, CIZÍHO STÁTU A MEZINÁRODNÍ ORGANIZACE	§ 316 – 318	315
DÍL 3	TRESTNÉ ČINY PROTI OBRANĚ STÁTU	§ 319 – 322	317
HLAVA X	TRESTNÉ ČINY PROTI POŘÁDKU VE VĚCÍCH VEŘEJNÝCH		
DÍL 1	TRESTNÉ ČINY PROTI VÝKONU PRÁVOMOCI ORGÁNU VEŘEJNÉ MOCI A ÚŘEDNÍ OSOBY	§ 323 – 328	318
DÍL 2	TRESTNÉ ČINY ÚŘEDNÍCH OSOB	§ 329 – 330	321
DÍL 3	ÚPLATKÁŘSTVÍ	§ 331 – 334	324
DÍL 4	JINÁ RUŠENÍ ČINNOSTI ORGÁNU VEŘEJNÉ MOCI	§ 335 – 351	328
DÍL 5	TRESTNÉ ČINY NARUŠUJÍCÍ SOUŽITÍ LIDÍ	§ 352 – 356	348
DÍL 6	JINÁ RUŠENÍ VEŘEJNÉHO POŘÁDKU	§ 357 – 360	351
DÍL 7	ORGANIZOVANÁ ZLOČINECKÁ SKUPINA	§ 361 – 363	354
DÍL 8	NĚKTERÉ DALŠÍ FORMY TRESTNÉ SOUČINNOSTI	§ 364 – 368	355
HLAVA XI	TRESTNÉ ČINY PROTI BRANNÉ POVINNOSTI	§ 369 – 374	359
HLAVA XII	TRESTNÉ ČINY VOJENSKÉ		
DÍL 1	TRESTNÉ ČINY PROTI VOJENSKÉ PODŘÍZENOSTI A VOJENSKÉ CTI	§ 375 – 383	361
DÍL 2	TRESTNÉ ČINY PROTI POVINNOSTI KONAT VOJENSKOU SLUŽBU	§ 384 – 387	365
DÍL 3	TRESTNÉ ČINY PROTI POVINNOSTEM STRÁŽNÍ, DOZORČÍ NEBO JINÉ SLUŽBY	§ 388 – 391	366
DÍL 4	TRESTNÉ ČINY OHROŽUJÍCÍ BOJESCHOPNOST OZBROJENÝCH SIL	§ 392 – 397	367
DÍL 5	TRESTNÉ ČINY PROTI SLUŽEBNÍM POVINNOSTEM PŘÍSLUŠNÍKŮ BEZPEČNOSTNÍCH SBORŮ	§ 398 – 399	369
HLAVA XIII	TRESTNÉ ČINY PROTI LIDSKOSTI, PROTI MÍRU A VÁLEČNÉ TRESTNÉ ČINY		
DÍL 1	TRESTNÉ ČINY PROTI LIDSKOSTI	§ 400 – 405	369
DÍL 2	TRESTNÉ ČINY PROTI MÍRU A VÁLEČNÉ TRESTNÉ ČINY	§ 405A – 417	373
DÍL 3	SPOLEČNÉ USTANOVENÍ	§ 418	379
ČÁST TŘETÍ	PŘECHODNÁ A ZÁVĚREČNÁ USTANOVENÍ	§ 419 – 421	379

ZÁKON č. 40/2009 Sb.,

trestní zákoník

ve znění

zákona č. 306/2009 Sb., zákona č. 181/2011 Sb., zákona č. 330/2011 Sb., zákona č. 357/2011 Sb., zákona č. 375/2011 Sb., zákona č. 420/2011 Sb., zákona č. 458/2011 Sb., zákona č. 193/2012 Sb., zákona č. 360/2012 Sb., zákona č. 390/2012 Sb., zákona č. 399/2012 Sb., zákona č. 494/2012 Sb., zákona č. 105/2013 Sb., zákona č. 241/2013 Sb., nálezu ÚS č. 259/2013 Sb., zákona č. 141/2014 Sb., zákona č. 86/2015 Sb., zákona č. 165/2015 Sb., zákona č. 377/2015 Sb., zákona č. 47/2016 Sb., zákona č. 150/2016 Sb., zákona č. 163/2016 Sb., zákona č. 188/2016 Sb., zákona č. 321/2016 Sb., zákona č. 323/2016 Sb., zákona č. 455/2016 Sb., zákona č. 55/2017 Sb., zákona č. 58/2017 Sb., zákona č. 204/2017 Sb., zákona č. 287/2018 Sb., zákona č. 315/2019 Sb., zákona č. 114/2020 Sb., zákona č. 165/2020 Sb., zákona č. 333/2020 Sb., zákona č. 336/2020 Sb., nálezu ÚS č. 206/2021 Sb., zákona č. 220/2021 Sb., zákona č. 417/2021 Sb., zákona č. 130/2022 Sb., zákona č. 240/2022 Sb., zákona č. 422/2022 Sb., zákona č. 429/2022 Sb., zákona č. 173/2023 Sb., zákona č. 123/2024 Sb., zákona č. 166/2024 Sb., zákona č. 268/2024 Sb., zákona č. 321/2024 Sb., zákona č. 24/2025 Sb., zákona č. 220/2025 Sb., **zákona č. 250/2025 Sb., zákona č. 270/2025 Sb. a zákona č. 314/2025 Sb.**

Parlament se usnesl na tomto zákoně České republiky:

HLAVA I
PŮSOBNOST TRESTNÍCH ZÁKONŮ

Díl 1
Žádný trestný čin bez zákona

§ 1
Zákaz retroaktivity

Čin je trestný, jen pokud jeho trestnost byla zákonem stanovena dříve, než byl spáchán.

ČÁST PRVNÍ OBEČNÁ ČÁST

k omentář

*Ustanovení trestního zákoníku v jednotlivých paragrafech hlavy I pojednávají mj. o časové, místní a osobní působnosti tohoto zákona, tj. ve svých ustanoveních řeší **problematiku, který zákon se použije na konkrétní případ s ohledem na dobu jeho spáchání a účinnost zákona** (§ 2, § 3 tr. zák.).*

Místní působnost je založena na zásadě teritoriality (§ 4, § 5 tr. zák.) a ve své podstatě vyjadřuje okolnost, na které případy dopadají ustanovení tohoto zákona vzhledem k místu, kde byl trestný čin spáchán.

Osobní působnost (zásada personality – § 6 tr. zák.) vymezuje okruh subjektů, které podléhají ustanovením tohoto zákona, ale také okruh subjektů, které jsou z jeho působnosti vyňaty (např. § 10 tr. zák.). Nezbytné je upozornit na to, že ustanovení trestního zákoníku jsou mj. budována na základu retroaktivity.

Poznámky jsou uvedeny na str. 383.

k omentář k § 1

*Ze znění trestního zákoníku vyplývá, že **trestný je pouze takový skutek, jehož trestnost byla zákonem stanovena dříve, než byl spáchán**, přičemž zákonem ve smyslu shora uvedeném se rozumí nejen tento trestní zákoník, ale i jiné zákony vymezující trestné činy a odpovědnost za ně (srov. § 110 tr. zák.). Uvedené ustanovení je v souladu s čl. 39 Listiny základních práv a svobod (nulla poena sine lege) – jen zákon stanoví, které jednání je trestným činem a jaký trest, jakož i jiné újmy na právech nebo majetku, lze za jeho spáchání uložit. Tuto zásadu je třeba respektovat i při četných novelizacích trestního zákoníku.*

Např. s ohledem na zavedení některých nových skutkových podstat trestných činů bude významná při aplikaci zatím nejrozsáhlejší

ší novelizace trestního zákoníku provedená s účinností od 1. 1. 2026 zákonem č. 270/2025 Sb. (viz např. nově § 191a, § 410a, § 410b).

§ Z judikatury

● **Roz. 30/21 – Není porušením zákazu retroaktivitu v nejspěch pachatele** (čl. 40 odst. 6 Listiny základních práv a svobod, § 1 tr. zákoníku), který se uplatní i ve vztahu k právnické osobě jako pachateli trestného činu (§ 1 odst. 2 t. o. p. o.), pokud byla právnická osoba odsouzena za trestný čin podvodu podle § 209 tr. zákoníku, jehož se dopustila tím, že jednáním uskutečněným až po nabytí účinnosti zákona č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, sebe nebo jiného obohatila ke škodě cizího majetku, jestliže k tomu záměrně fyzická osoba jednající za právnickou osobu využila omylu, který vyvolala jiná nebo tatáž fyzická osoba již přede dnem 1. 1. 2012. To platí např. tehdy, jestliže fyzická osoba (třeba v postavení člena statutárního orgánu určité obchodní společnosti) vyvoláním nebo využitím omylu příslušného orgánu státu nebo zamlčením podstatných skutečností v době do 31. 12. 2011 dosáhla vydání rozhodnutí o schválení provozu fotovoltaické elektrárny provozované obchodní společností a následného vyplácení vyšší podpory obnovitelných zdrojů energie, pokud obchodní společnost od 1. 1. 2012 prostřednictvím téže fyzické osoby nebo prostřednictvím dalších osob na základě pokynů této fyzické osoby prováděla fakturaci a nechala si vyplácet takovou podporu, ačkoliv na ni neměla nárok.

Díl 2 Časová působnost

§ 2

Trestnost činu a doba jeho spáchání

(1) Trestnost činu se posuzuje podle zákona účinného v době, kdy byl čin spáchán; podle pozdějšího zákona se posuzuje jen tehdy, jestliže to je pro pachatele příznivější.

(2) Jestliže se zákon změnil během páchaní činu, užije se zákona, který je účinný při dokončení jednání, kterým je čin spáchán.

(3) Při pozdějších změnách zákona, který je účinný při dokončení jednání, jímž je čin spáchán, se užije zákona nejmírnějšího.

(4) Čin je spáchán v době, kdy pachatel nebo účastník konal nebo v případě opomenutí byl

povinen konat. Není rozhodující, kdy následek nastane nebo kdy měl nastat.

k omentář k § 2

V tomto ustanovení je upravena tzv. **časová působnost trestních zákonů**. Zásadně platí, že trestnost činu se posuzuje podle zákona účinného v době jeho spáchání. Současné znění umožňuje použití dřívějšího zákona za předpokladu, že použití dřívějšího zákona je pro pachatele příznivější než ustanovení tohoto zákona, tj. v daném případě **přípouští tzv. retroaktivitu**. Použití nového zákoníku je nutno posuzovat jako celek, aby konečný výsledek byl pro pachatele příznivější a nestačí tedy vycházet jen ze srovnání trestních sazeb starého a nového zákona.

§ Z judikatury

● **Roz. 11/91 – K výkladu ustanovení § 16 odst. 1 věta za středníkem tr. zák. o použití pozdějšího, pro pachatele příznivějšího zákona v případě trestného činu vraždy spáchaného před účinností zákona č. 175/1990 Sb., kterým se mění a doplňuje trestní zákon.** Podle § 16 odst. 1 tr. zák. se trestnost činu posuzuje podle zákona účinného v době, kdy byl čin spáchán; podle pozdějšího zákona se posuzuje jen tehdy, jestliže to je pro pachatele příznivější. **Použití nového práva je však třeba posuzovat jako celek, aby konečný výsledek byl pro pachatele příznivější.** Nutné je hodnotit starý a nový zákon jak z hlediska ustanovení zvláštní části, tak i se zřetelem k ustanovení obecné části trestního zákona. **Při posouzení otázky, jaký zákon použít, nemůže tedy jít jen o srovnání trestních sankcí starého a nového zákona.** Přitom je rozhodný výsledek srovnání trestů, které by byly při použití zákonů jako celků pachateli za konkrétních posuzovaných okolností uloženy. Otázku aplikace ustanovení § 16 odst. 1 tr. zák. je nutno řešit i za situace, kdy výrok o vině, o níž bylo rozhodnuto podle trestního zákona účinného před 1. 7. 1990, je pravomocný a v novém rozhodnutí po tomto datu je ukládán pouze trest, neboť podle citovaného zákonného ustanovení je třeba rozsumět trestností činu nejen možnost pachatele uznat vinným, ale i uložit mu přiměřený trest.

● **Roz. 53/06**

● **Roz. 17/07**

● **Roz. 27/08 – Jestliže alespoň jeden dílčí útok pokračování v trestném činu (§ 89 odst. 3 tr. zák.) byl spáchán za účinnosti nového (pozdějšího) trestního zákona, pak se trestný čin v celém rozsahu pokračo-**

vání pokládá za spáchaný až po nabytí účinnosti nového (pozdějšího) zákona, a to bez ohledu na skutečnost, zda z hlediska ustanovení § 16 odst. 1 tr. zák. jde o zákon, který je pro pachatele příznivější, či nikoli.

Závěr o trestnosti všech dílčích útoků pokračujícího trestného činu podle nového (pozdějšího) zákona však v takovém případě předpokládá, že ta část pokračujícího trestného činu (tzn. některý jeho dílčí útok), k jejímž spáchání došlo ještě před účinností nového (pozdějšího) zákona, naplňuje zákonné znaky některé skutkové podstaty i podle trestního zákona dřívějšího, účinného v době jejího spáchání (srov. č. 7/1994-I. Sb. rozh. tr.).

- **Roz. 59/09** – (viz § 67)
- **Roz. 1/11 – I** – (viz § 16)
- **Roz. 48/11 – I** – **Trestnost činu ve smyslu § 2 odst. 1 tr. zákoníku se rozumí možnost, že pachatel bude pro určitý trestný čin odsouzen, tj. po zažalování bude pro tento trestný čin uznán vinným a uloženo mu trest. Jsou to tedy všechny podmínky relevantní pro výrok o vině i o trestu, a to i v případě, že nejprve nabude právní moci výrok o vině posuzovaným trestným činem a teprve později je rozhodováno o trestu, který má být obviněnému za takový trestný čin uložen.**

Trestní stíhání totiž končí až odsouzením pachatele pravomocným výrokem o vině a trestu, resp. upuštěním od potrestání (§ 12 odst. 10, § 122 odst. 1 tr. ř.). Zrušením odsuzujícího pravomocného rozsudku, i když jen ve výroku o trestu, v řízení o mimořádných opravných prostředcích (o dovolání, stížnosti pro porušení zákona nebo obnově řízení) vzniká ve věci právní stav neskončeného trestního stíhání. Odsuzující výrok o vině, který byl ponechán jako pravomocný, není překážkou pro následné zastavení trestního stíhání pro některý z důvodů jeho nepřípustnosti podle § 11 odst. 1 tr. ř. (např. z důvodů milosti nebo amnestie prezidenta republiky, promlčení, úmrtí obviněného nebo jeho prohlášení za mrtvého apod.).

- **Roz. 48/11 – II** – **Skutek se posuzuje podle toho práva, jehož použití je pro obviněného nejpriznivější, a to bez rozdílu, zda jde podle dřívějšího a pozdějšího práva o stejné či různé skutkové podstaty. Přitom se použije ve všech směrech buď jen práva účinného v době činu, anebo jen práva pozdějšího. Platí tedy zásada, že dřívějšího nebo nového zákona je třeba užít jako celku.**

Zásada vyplývající z ustanovení § 2 odst. 1 tr. zákoníku, že trestnost činu se posuzuje podle pozdějšího zákona, jestliže je to pro pachatele příznivější, se uplatní i při posuzování otázky, zda je či není promlčena trestní

odpovědnost podle § 34 odst. 1 tr. zákoníku (resp. promlčeno trestní stíhání podle § 67 odst. 1 tr. zák.), v tom smyslu, že se vychází z délky promlčecí doby určené trestní sazbou trestu odnětí svobody toho trestného činu, jehož kvalifikace podle této zásady připadá v úvahu.

- **Roz. 53/11 – I** – **Za situace, kdy byl čin spáchán za účinnosti trestního zákona a trestní řízení se vedlo zčásti v době před účinností nového trestního zákoníku (do 1. 1. 2010) a bylo skončeno až za účinnosti trestního zákoníku, tj. po 1. 1. 2010, přičemž ve smyslu § 2 odst. 1 tr. zákoníku je pro obviněného příznivější právní posouzení činu podle trestního zákoníku, tak se podle nové právní úpravy z § 34 odst. 1 tr. zákoníku odvozená délka promlčecí doby (která je přitom kratší než podle předchozí úpravy v ustanovení § 67 odst. 1 tr. zák.) uplatní toliko do budoucnosti, tzn. pouze ve vztahu k době, která běží od účinnosti nového trestního zákoníku, resp. od poslední skutečnosti přerušující běh promlčecí doby podle dřívějšího ustanovení § 67 odst. 3 písm. a), b) tr. zák.**

Účinky procesních úkonů provedených před 1. 1. 2010, jimiž v souladu se zákonem, tj. s ustanovením § 67 odst. 3 písm. a), b) tr. zák., došlo k přerušení promlčecí doby se novým trestním zákoníkem zpětně neruší, byť jde o úkony, s nimiž od 1. 1. 2010 již není spojeno přerušení promlčecí doby ve smyslu ustanovení § 34 odst. 4 písm. a) b) tr. zákoníku (k tomu srov. rozhodnutí č. 59/2009 Sb. rozh. tr.).

- **Roz. 54/12** – **Skutek, který byl spáchán za účinnosti zákona č. 140/1961 Sb., trestního zákona, ve znění pozdějších předpisů, a o němž se rozhoduje již za účinnosti zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku, ve znění pozdějších předpisů, může být posouzen jako trestný čin jen tehdy, když naplňuje zákonné znaky určité skutkové podstaty podle obou těchto zákonů. Jestliže jím měl být spáchán trestný čin, jehož subjektivní stránka vyžaduje zavinění z nedbalosti (§ 5 tr. zák., § 16 tr. zákoníku), přičemž podle trestního zákoníku musí jít o hrubou nedbalost (§ 16 odst. 2 tr. zákoníku), lze skutek posoudit jako trestný čin jen tehdy, když soud vyvodí u obviněného (pachatele) hrubou nedbalost. To platí i tehdy, pokud soud v takovém případě nakonec dospěje k závěru, že při posuzování trestnosti činu z hlediska časové působnosti zákona (§ 16 odst. 1 tr. zák., § 2 odst. 1 tr. zákoníku) není pro pachatele příznivější použití trestního zákoníku a že čin je třeba kvalifikovat podle trestního zákona.**

- **Roz. 21/12** – (viz § 205)
- **Roz. 41/13** – (viz § 65)

- **Roz. 2/14 – Byl-li určitý skutek spáchán v době do 31. 12. 2009 a má-li být i po tomto datu posouzen jako trestný čin porušování (porušení) povinnosti při správě cizího majetku z nedbalosti podle § 255a odst. 1 tr. zák. nebo § 221 odst. 1 tr. zákoníku, lze ho považovat za trestný čin, jen když soud dovodí u pachatele zavinení z vědomé nedbalosti (§ 5 písm. a/ tr. zák., § 16 odst. 1 písm. a/ tr. zákoníku), která má zároveň povahu hrubé nedbalosti (§ 16 odst. 2 tr. zákoníku), i když vzhledem k časové působnosti trestních zákonů (§ 16 odst. 1 tr. zák., § 2 odst. 1 tr. zákoníku) bude nakonec skutek kvalifikován podle trestního zákona účinného do 31. 12. 2009 (srov. rozhodnutí č. 54/2012 Sb. rozh. tr.).**
- **Roz. 30/21 – (viz § 1)**

§ 3

Užití zákona účinného v době rozhodování

(1) Pachateli lze uložit vždy pouze takový druh trestu, který dovoluje uložit zákon účinný v době, kdy se o trestném činu rozhoduje.

(2) O ochranném opatření se rozhodne vždy podle zákona účinného v době, kdy se o ochranném opatření rozhoduje.

k omentář k § 3

Ze současně platných ustanovení vyplývá, že **pokud bude soud rozhodovat o vině obviněného a dospěje k závěru, že pro pachatele bude příznivější použití dřívějšího zákona** (viz § 2 odst. 1 tr. zák.), bude moci **uložit pouze takový druh trestu, který zná zákon účinný v době, kdy se o trestném činu rozhoduje**. Uvedené zásady se musí bezpodmínečně použít v případě rozhodování o ochranném opatření. Jde o výjimku ve vztahu k § 2.

Díl 3

Místní působnost

§ 4

Zásada teritoriality

(1) Podle zákona České republiky se posuzuje trestnost činu, který byl spáchán na jejím území.

(2) Trestný čin se považuje za spáchaný na území České republiky,

a) dopustil-li se tu pachatel zcela nebo zčásti jednání, i když porušení nebo ohrožení zájmu chráněného trestním zákonem nastalo nebo mělo nastat zcela nebo zčásti v cizině, nebo

b) porušil-li nebo ohrozil-li tu pachatel zájem chráněný trestním zákonem nebo měl-li tu alespoň zčásti takový následek nastat, i když se jednání dopustil v cizině.

(3) Účastenství je spácháno na území České republiky,

a) je-li tu spáchán čin pachatele, kdy místo spáchání takového činu se posuzuje obdobně podle odstavce 2, nebo

b) jednal-li tu zčásti účastník činu spáchaného v cizině.

(4) Jednal-li účastník na území České republiky, užije se na účastenství zákona České republiky bez ohledu na to, zda je čin pachatele v cizině trestný.

k omentář k § 4

Znění tohoto ustanovení, jak je již uvedeno v samotném jeho názvu, vyjadřuje **zásadu teritoriality**. Podle této zásady se ustanovení tohoto zákona vztahují na celé území České republiky, bez ohledu na to, kdo je pachatelem jednání podřaditelného pod ustanovení trestních zákonů. Pouze okrajově lze zmínit, že pod jurisdikci trestního zákona budou spadat i pachatelé jednající v rozporu s trestním zákonem na palubě lodi či letadla, tzv. **zásada vlajky**, kdy česká jurisdikce je odvozena od registrace tohoto prostředku [oproti dřívější úpravě provedené v § 17 odst. 2 písm. a) trest. zák. bude jako trestné posouzeno, dopustil-li se pachatel zčásti jednání na území republiky]. **Nově toto ustanovení v odstavci 3. a 4. upravuje spáchání účastenství na území republiky.**

§ 5

Zásada registrace

Podle zákona České republiky se posuzuje též trestnost činu, který byl spáchán mimo území České republiky na palubě lodi nebo jiného plavidla, anebo letadla nebo jiného vzdušného dopravního prostředku, které jsou registrovány

v České republice. Místo spáchání takového činu se posuzuje obdobně podle § 4 odst. 2 a 3.

komentář k § 5

Jde o rozšíření místní působnosti trestního zákona i mimo vlastní území České republiky, a to na v České republice registrované lodě, jiná plavidla, letadla nebo jiný vzdušný dopravní prostředek.

§ 6

Zásada personality

Podle zákona České republiky se posuzuje i trestnost činu, který v cizině spáchal občan České republiky nebo osoba bez státní příslušnosti, která má na jejím území povolen trvalý pobyt.

komentář k § 6

Toto ustanovení umožňuje postih občana České republiky (též osoby bez státní příslušnosti, která má na území České republiky trvalý pobyt) za trestné činy spáchané v cizině. V podstatě jde o zásadu, že „každý občan si do ciziny „vozí s sebou“ český trestní zákon“.

§ Z judikatury

- **Roz. 47/87 – I** – Při skúmaní zavinenia dopravnej nehody, ktorej účastníkom bol československý občan v cudzine, sa použijú pravidlá cestnej premávky toho štátu, kde bol spáchaný trestný čin. Obvinený československý občan, vodič motorového vozidla, sa nemôže zbaviť trestnej zodpovednosti tým, že tieto pravidlá nepoznal, lebo pred cestou je povinný sa s týmito pravidlami zoznámiť.

- **Roz. 47/11 – III** – (viz § 269)

- **Roz. 47/11 – II** – Působnost českého trestního zákona může být založena i v případech, ve kterých je obsažen mezinárodní (cizí) prvek, který může zainteresovat i cizí trestní, ale i mimotrestní právní úpravu. Aplikace cizího mimotrestního práva při řešení otázky trestní odpovědnosti přichází v úvahu zejména při výkladu tzv. normativních znaků skutkových podstat trestných činů a při posuzování protiprávnosti činu. Jestliže čin naplňující znaky skutkové podstaty trestného činu obsahuje cizí prvek, který je třeba podřadit právě pod normativní znak, lze při jeho výkladu použít cizí mimotrestní právo za předpokladu, že české trestní právo chrání takový právní pojem, instituci nebo vztah, vyjádřený v posuzovaném normativním znaku. Jde o otázku tzv. věcné (předmětné) působnosti trestní-

ho zákona, tj. dosahu jeho skutkových podstat. Normativní znaky vyjadřující osobní a soukromá práva, zájmy nebo instituty, které jsou uznávány všude, a nejen na území, kde působí právo, které je založilo, mohou a musí být posuzovány podle cizího práva, jestliže si to vyžaduje vyskytující se cizí prvek. Naproti tomu normativní znaky vyjadřující pojmy a instituce veřejnoprávní povahy (orgán státní správy, orgán veřejné moci, veřejný činitel, úřední osoba atd.) zpravidla nemohou být posuzovány podle cizího práva, neboť trestní zákon cizí zájmy tohoto druhu obvykle nechrání, a pokud je chce chránit, je třeba, aby to bylo v příslušné normě náležitě vyjádřeno.

Znakem každého trestného činu je i protiprávnost, která se zpravidla dovozuje z celého právního řádu a obvykle se vzhledem k sekundární povaze trestního práva opírá o právní normy nacházející se mimo trestní zákon, a proto se v konkrétním případě dovozuje především z mimotrestních právních předpisů (např. předpisů upravujících dopravní provoz – srov. č. 29/1981 Sb. rozh. tr., zdravotnických předpisů, předpisů o bezpečnosti práce). Působnost těchto předpisů je až na výjimky omezena na území státu, který je vydal. **Jestliže byl čin spáchan na území cizího státu a byl jím porušen předpis tohoto druhu, protiprávnost činu – pokud na něj dopadá tzv. věcná i místní působnost českého trestního zákona – nelze posuzovat podle českého práva, ale vždy je nutno uplatnit právo státu, na jehož území byl čin spáchan.**

§ 7

Zásada ochrany a zásada univerzality

(1) Podle zákona České republiky se posuzuje trestnost mučení a jiného nelidského a krutého zacházení (§ 149), padělání a pozměnění peněz (§ 233), udávání padělaných a pozměněných peněz (§ 235), výroby a držení padělatelského náčiní a zařízení určeného k neoprávněnému získání platebního prostředku (§ 236), neoprávněné výroby peněz (§ 237), rozvracení republiky (§ 310), teroristického útoku (§ 311), teroru (§ 312), účasti na teroristické skupině (§ 312a), financování terorismu (§ 312d), podpory a propagace terorismu (§ 312e), vyhrožování terorist-

tickým trestným činem (§ 312f), sabotáže (§ 314), vyzvědačství (§ 316), násilí proti orgánu veřejné moci (§ 323), násilí proti úřední osobě (§ 325), padělání a pozměnění veřejné listiny (§ 348), genocidia (§ 400), útoku proti lidskosti (§ 401), apartheidu a diskriminace skupiny lidí (§ 402), přípravy útočné války (§ 406), použití zakázaného bojového prostředku a nedovoleného vedení boje (§ 411), válečné krutosti (§ 412), perzekuce obyvatelstva (§ 413), plenění v prostoru válečných operací (§ 414), zneužití mezinárodně uznávaných a státních znaků (§ 415), zneužití vlajky a příměří (§ 416) a ublížení parlamentáři (§ 417) i tehdy, spáchal-li takový trestný čin v cizině cizí státní příslušník nebo osoba bez státní příslušnosti, která nemá na území České republiky povolen trvalý pobyt.

(2) Podle zákona České republiky se posuzuje trestnost činu, který byl spáchán v cizině proti občanu České republiky nebo proti osobě bez státní příslušnosti, která má na území České republiky povolen trvalý pobyt, jestliže je čin v místě spáchání činu trestný nebo jestliže místo spáchání činu nepodléhá žádné trestní pravomoci.

k omentář k § 7

Uvedené ustanovení dále rozšiřuje místní působnost českého trestního zákona. Provedenými novelizacemi je postupně doplňováno o další trestné činy (např. zák. č. 455/2017 Sb. o § 312a, § 312d, § 321).

§ 8

Subsidiární zásada univerzality

(1) Podle zákona České republiky se posuzuje trestnost činu spáchaného v cizině cizím státním příslušníkem nebo osobou bez státní příslušnosti, která nemá na území České republiky povolen trvalý pobyt, i tehdy, jestliže

- a) čin je trestný i podle zákona účinného na území, kde byl spáchán,
- b) pachatel byl dopaden na území České republiky, proběhlo vydávací nebo předávací řízení a pachatel nebyl vydán nebo předán k trestnímu stíhání nebo výkonu trestu cizímu státu nebo jinému oprávněnému subjektu a

c) cizí stát nebo jiný oprávněný subjekt, který žádal o vydání nebo předání pachatele k trestnímu stíhání nebo výkonu trestu, požádal o provedení trestního stíhání pachatele v České republice.

(2) Podle zákona České republiky se posuzuje trestnost činu spáchaného v cizině cizím státním příslušníkem nebo osobou bez státní příslušnosti, která nemá na území České republiky povolen trvalý pobyt, také tehdy, byl-li čin spáchán ve prospěch právnické osoby, která má na území České republiky sídlo nebo organizační složku.

(3) Pachateli však nelze uložit trest přísnější, než jaký stanoví zákon státu, na jehož území byl trestný čin spáchán.

k omentář k § 8

*Jde o **subsidiární zásadu univerzality**, podle níž lze podle českého trestního zákoníku postihovat i trestnost činu spáchaného cizincem mimo území České republiky. Pokud se v tomto ustanovení hovoří o cizím státním příslušníkov, rozumí se jím osoba mající jinou státní příslušnost než českou. **Osobou bez státní příslušnosti**, která nemá na území České republiky povolen trvalý pobyt, se pak rozumí osoba bez státního občanství a která zde nemá povolen pobyt podle zvláštních předpisů.*

*Aby bylo možno uvedená ustanovení aplikovat, **musí být zároveň splněny podmínky:***

- čin musí být trestný i podle zákona účinného na území, kde byl spáchán,
- pachatel byl dopaden na území republiky, proběhlo vydávací nebo předávací řízení a pachatel nebyl vydán nebo předán k trestnímu stíhání cizímu státu nebo jinému subjektu k trestnímu stíhání oprávněnému,
- cizí stát nebo jiný oprávněný subjekt, který žádal o vydání nebo předání pachatele k trestnímu stíhání nebo výkonu trestu, požádal o provedení trestního stíhání pachatele v České republice (úprava provedena zák. č. 105/2013 Sb.).

Uvedenou změnou se má předejít marně činným úkonům trestního řízení, stejně jako konfliktům jurisdikcí, za situace, že by osoba byla současně stíhána ve více státech. Žádost cizího státu o provedení trestního stíhání v České repub-

lice může být současně žádostí o převzetí trestního řízení z cizího státu do České republiky. Podstatné je, že pachateli nelze uložit přísnější trest, než jaký stanoví zákon státu, na jehož území byl trestný čin spáchán.

§ 9

Působnost stanovená mezinárodní smlouvou

(1) Trestnost činu se posuzuje podle zákona České republiky také tehdy, jestliže to stanoví mezinárodní smlouva, která je součástí právního řádu (dále jen „mezinárodní smlouva“).

(2) Ustanovení § 4 až 8 se nepoužijí, jestliže to mezinárodní smlouva nepřipouští.

k omentář k § 9

Znění tohoto ustanovení jednak rozšiřuje působnost českého trestního zákoníku („stanoví-li tak mezinárodní smlouva“), jednak ji podle mezinárodní smlouvy může omezit (viz odstavec 2).

§ 10

zrušen

§ 11

Účinky rozsudku cizího státu

(1) Trestní rozsudek cizího státu nemůže být vykonán na území České republiky ani tu mít jiné účinky, nestanoví-li zákon nebo mezinárodní smlouva něco jiného.

(2) Na pravomocné odsouzení soudem jiného členského státu Evropské unie v trestním řízení se pro účely trestního řízení hledí jako na odsouzení soudem České republiky, pokud bylo vydáno pro čin trestný i podle práva České republiky.

k omentář k § 11

Zásadně platí, že **rozsudek cizího státu** nemá na území ČR žádné právní účinky, zejména jeho obsah (tj. výroky o vině, trestu, ochranném opatření, náhradě škody) nemůže být vykonán. Výjimky z této zásady může stanovit mezinárodní smlouva, kterou je ČR vázána, anebo zákon (srov. zák. č. 105/2013 Sb., o mezinárodní justiční spolupráci, zák. č. 269/1994 Sb., o rejstříku trestů a evidenci přestupků).

HLAVA II TRESTNÍ ODPOVĚDNOST

Díl 1

Základy trestní odpovědnosti

§ 12

Zásada zákonnosti a zásada subsidiarity trestní represe

(1) Jen trestní zákon vymezuje trestné činy a stanoví trestní sankce, které lze za jejich spáchání uložit.

(2) Trestní odpovědnost pachatele a trestněprávní důsledky s ní spojené lze uplatňovat jen v případech společensky škodlivých, ve kterých nepostačuje uplatnění odpovědnosti podle jiného právního předpisu.

k omentář k § 12

Ustanovení § 12 tr. zák. až § 27 tr. zák. vymezují **podmínky trestní odpovědnosti**. Oproti předešlému trestnímu zákonu, který vycházel z formálně-materiálního pojetí trestného činu, je trestní zákoník postaven na formálním pojetí trestného činu, což se projevilo v definicích jednotlivých skutkových podstat. Při použití zásady subsidiarity trestní represe vyplývající z ustanovení § 12 odst. 2 tr. zákoníku je třeba zvažovat celkovou společenskou škodlivost činu, pro niž jsou určující zejména význam chráněného zájmu, který byl činem dotčen, způsob provedení činu a jeho následky, okolnosti, za kterých byl čin spáchán, osoba pachatele, míra jeho zavinění a jeho pohnutka, záměr nebo cíl. Zásadu subsidiarity trestní represe (trestní postih jako prostředek ultima ratio) ve smyslu § 12 odst. 2 tr. zákoníku nelze chápat tak, že trestní odpovědnost je vyloučena, když poškozená nebo jiná oprávněná osoba, na jejíž úkor byl trestný čin spáchán, se domáhala nápravy protiprávního stavu prostředky civilního práva, tedy že paralelně uplatňovala jiný druh odpovědnosti za protiprávní jednání, např. odpovědnost občanskoprávní.

§ Z judikatury

- **Roz. 43/12** – Ke spáchání přečinu maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázní podle § 337 odst. 1 písm. a) tr. zákoníku se nevyžaduje opakované nebo soustavné jednání pachatele spočívající např. v řízení motorového vozidla

v době výkonu trestu zákazu této činnosti. Proto i **pouze jednorázové porušení zákazu řízení motorových vozidel uloženého soudním rozhodnutím může být posouzeno jako přečin maření výkonu úředního rozhodnutí a vykazán podle § 337 odst. 1 písm. a) tr. zákoníku. Tak tomu bude v těch případech, kdy se zřetelem ke společenské škodlivosti činu jiná než trestní odpovědnost pachatele a trestněprávní důsledky s ní spojené nepřichází v úvahu** ani s ohledem na zásadu subsidiarity trestní represe ve smyslu § 12 odst. 2 tr. zákoníku (např. jde-li o delší dobu trvající jízdu, o jízdu po frekventované komunikaci, pachatel už v minulosti nerespektoval soudem uložený zákaz činnosti nebo je osobou, která nikdy nebyla držitelem řidičského oprávnění apod.).

- **Roz. 26/13** – (viz § 13)
- **Roz. 25/14** – (viz § 196)
- **Roz. 42/15**
- **Roz. 39/16** – Trestní zákoník neobsahuje žádná kvantitativní kritéria, která by odlišovala přečin urážky mezi vojáky podle § 378 odst. 1 písm. a) tr. zákoníku od obdobného kázeňského přestupku (např. podle § 50 odst. 1 zákona č. 361/2003 Sb., o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů, ve znění pozdějších předpisů). **Má-li tedy být urážka mezi vojáky kvalifikována jako trestný čin, musí tomu – s ohledem na zásadu subsidiarity trestní represe ve smyslu § 12 odst. 2 tr. zákoníku – odpovídat její povaha a intenzita, okolnosti, za nichž byla učiněna, popřípadě další charakteristiky urážky nebo jejího pachatele odůvodňující vyšší společenskou škodlivost daného případu** (např. opakované urážlivé projevy, recidiva pachatele, vážné narušení vojenské kázně nebo kázně v bezpečnostním sboru apod.).

Proto skutečnost, že se obviněný jako voják nižší hodnosti dopustil ojedinelého vulgárního výroku vůči vojáku vyšší hodnosti, nelze bez dalšího posoudit jako přečin urážky mezi vojáky, není-li z povahy urážky, její intenzity a dalších okolností zřejmé, že k účinnému postihu toho, kdo se dopustil urážky, nepostačuje vyvodit vůči němu pouze kázeňskou odpovědnost v rámci ozbrojených sil nebo bezpečnostního sboru.

- **Roz. 31/17** – Při použití zásady subsidiarity trestní represe vyplývající z ustanovení § 12 odst. 2 tr. zákoníku je třeba zvažovat celkovou společenskou škodlivost činu, pro niž jsou určující zejména význam chráněného zájmu, který byl činem dotčen, způsob provedení činu a jeho následky, okolnosti, za kterých byl čin spáchán, osoba pachatele, míra jeho zavinění a jeho pohnutka, záměr nebo cíl. **Neuplatnění trestní odpovědnosti s poukazem na uvedenou**

zásadu bude obvykle přicházet v úvahu u trestných činů naplňujících jen základní skutkovou podstatu.

Není však zcela vyloučeno, aby s poukazem na zásadu subsidiarity trestní represe nebyla trestní odpovědnost uplatněna ani v případě kvalifikovaných skutkových podstat trestných činů, jestliže i přes naplnění znaků některé okolnosti zvláště přitěžující (např. u trestných činů proti majetku při způsobení větší škody) je celková společenská škodlivost případu po důkladném vyhodnocení souhrnu všech významných kritérií natolik nízká, že nedosahuje ani dolní hranice trestnosti běžně se vyskytujících trestných činů dané základní skutkové podstaty.

- **Roz. 50/17** – Zásadu subsidiarity trestní represe (trestní postih jako prostředek ultima ratio) ve smyslu § 12 odst. 2 tr. zákoníku nelze chápat tak, že trestní odpovědnost je vyloučena, když poškozená nebo jiná oprávněná osoba, na jejíž úkor byl trestný čin spáchán, se domáhala nápravy protiprávního stavu prostředky civilního práva, tedy že paralelně uplatňovala jiný druh odpovědnosti za protiprávní jednání, např. odpovědnost občanskoprávní. **Proto není vyloučeno souběžné uplatnění trestní odpovědnosti spolu s jiným druhem odpovědnosti, který nevytváří překážku věci rozhodnuté s účinkem ne bis in idem. To platí tím spíše, jestliže pachatel vědomě zneužil prostředky civilního práva k tomu, aby se na úkor oprávněné osoby obohatil nebo si zajistil jiné výhody, a to způsobem škody či jiné újmy.** Trestní odpovědnost by byla vyloučena pouze v situacích, kdy uplatněním jiného druhu odpovědnosti lze dosáhnout splnění všech funkcí odpovědnosti a další represe již není nutná.

- **Roz. 52/18 – I** – Přečin porušení povinnosti učinit pravdivé prohlášení o majetku podle § 227 tr. zákoníku je formálním deliktem, který lze spáchat i tím, že pachatel po doručení výzvy k učinění prohlášení o majetku neuvede příslušnému orgánu veřejné moci žádné údaje o svém majetku, aniž by se vyžadovala opakovaná výzva či další aktivita příslušného orgánu (viz rozhodnutí č. 7/2017 Sb. rozh. tr.). V takovém případě je ale třeba se důsledně zabývat podmínkami, za nichž lze uplatnit trestní odpovědnost pachatele a trestněprávní důsledky s ní spojené, tedy **vyhodnotit, zda jde s přihlédnutím ke kritériím uvedeným v § 39 odst. 2 tr. zákoníku o čin natolik společensky škodlivý, že nepostačuje uplatnění odpovědnosti podle jiného právního předpisu ve smyslu § 12 odst. 2 tr. zákoníku** (viz stanovisko č. 26/2013 Sb. rozh. tr.).

- **Roz. 41/20** – Doba, která uplynula od spáchání trestného činu, a délka trestního řízení, trvalo-li nepřiměřeně

dlouhou dobu, jsou hledisky, k nimž je sice nutno přihlídnout při ukládání trestu ve smyslu § 39 odst. 3 tr. zákoníku, nemohou však odůvodnit neuplatnění trestní odpovědnosti s odkazem na zásadu subsidiarity trestní represe podle § 12 odst. 2 tr. zákoníku.

- **Roz. 38/22** – (viz § 331)
- **Roz. 45/22** – *Zákonné znaky přečinu maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání podle § 337 odst. 1 písm. b) tr. zákoníku může naplnit i cizinec, jemuž bylo ve správním řízení uloženo vyhoštění a který se poté zdržoval na území České republiky, i když dosud proti němu nebyla použita donucovací opatření k výkonu vyhoštění podle čl. 8 směrnice Evropského parlamentu a Rady Evropské unie ze dne 16. 12. 2008 č. 2008/115/ES o společných normách a postupech v členských státech při navrácení neoprávněně pobývajících státních příslušníků třetích zemí (tzv. návratová směrnice). Při úvahách, zda má být proti takovému cizinci uplatněna trestní odpovědnost za uvedený přečin a jaký trest za něj uložit, je třeba ovšem vycházet z eurokonformního výkladu ustanovení § 337 odst. 1 písm. b) tr. zákoníku vyplývajícího z judikatury Evropského soudního dvora a zabývat se též otázkou, proč nebyla použita donucovací opatření podle tzv. návratové směrnice, a to i se zřetelem k zásadě subsidiarity trestní represe (§ 12 odst. 2 tr. zákoníku).*

§ 13

Trestný čin

(1) Trestným činem je protiprávní čin, který trestní zákon označuje za trestný a který vykazuje znaky uvedené v takovém zákoně.

(2) K trestní odpovědnosti za trestný čin je třeba úmyslného zavinění, nestanoví-li trestní zákon výslovně, že postačí zavinění z nedbalosti.

k omentář k § 13

Pojem trestného činu byl v předchozí právní úpravě vymezen v § 3 trest. zák. [poznámka: pokud je i dále uváděno, kterým ustanovením dřívějšího zákona (zák. č. 140/1961 Sb.) byla úprava provedena, je tomu tak proto, že právě v komentářích staršího data lze najít spoustu výkladových pravidel k novým ustanovením trestního zákoníku]. Aby se mohlo jednat o trestný čin, musel být současně dán jak materiální znak (tj. nebezpečnost činu pro společnost), tak znak formální (tj. znaky trestného činu uvedené v zákoně). Současná právní úprava

toto pojetí opustila a je postavena jen na **formálním pojetí trestného činu**.

Tato úprava (formální pojetí trestného činu) by měla vést k **přesnějšímu vymezení skutkových podstat jednotlivých trestných činů**, což ve své podstatě neumožňuje orgánům činným v trestním řízení překročit takto formálně vymezený rámec trestného činu daného zákonodárcem (dříve bylo možné široké vymezení zákonných pojmů řešit judikaturou soudů), který jako jediný je oprávněn určit, co je a co není trestným činem. Tato nová úprava přesněji odráží znění čl. 39 Listiny.

Jako zásada platí, že k trestnosti činu se vyžaduje **úmyslná forma zavinění**, pokud zákon výslovně nestanoví, že postačí i nedbalost. Toto pravidlo se uplatní ve vztahu k základním skutkovým podstatám, tj. zpravidla jde o **první odstavce** trestných činů. Opačná zásada se uplatní ve vztahu k tzv. kvalifikovaným skutkovým podstatám trestných činů (zpravidla jde o druhé a vyšší odstavce) – viz § 17.

§ Z judikatury

- **Roz. 26/13 – I** – *Trestným činem je podle trestního zákoníku takový protiprávní čin, který trestní zákon označuje za trestný a který vykazuje znaky uvedené v tomto zákoně (§ 13 odst. 1 tr. zákoníku). Zásadně tedy platí, že každý protiprávní čin, který vykazuje všechny znaky uvedené v trestním zákoníku, je trestným činem a je třeba vyvodit trestní odpovědnost za jeho spáchání. Tento závěr je však v případě méně závažných trestných činů korigován použitím zásady subsidiarity trestní represe ve smyslu § 12 odst. 2 tr. zákoníku, podle níž trestní odpovědnost pachatele a trestněprávní důsledky s ní spojené lze uplatňovat jen v případech společensky škodlivých, ve kterých nepostačuje uplatnění odpovědnosti podle jiného právního předpisu. Zvláštnost materiálního korektivu spočívajícího v použití subsidiarity trestní represe vyplývá z toho, že se jedná o zásadu, a nikoli o konkrétní normu, a proto je třeba ji aplikovat nikoli přímo, ale v zásadě jen prostřednictvím právních institutů a jednotlivých norem trestního práva.*

II – Zakotvení zásady subsidiarity trestní represe a z ní vyplývajícího principu použití trestního práva jako „ultima ratio“ do trestního zákoníku má význam i interpretační, neboť znaky trestného činu je třeba vykládat tak, aby za trestný čin byl považován jen čin společensky škodlivý. Společenská škodlivost není zákonným znakem trestného činu, neboť má význam jen jako jedno z hle-

disek pro uplatňování zásady subsidiarity trestní represe ve smyslu § 12 odst. 2 tr. zákoníku. Společenskou škodlivost nelze řešit v obecné poloze, ale je ji třeba zvažovat v konkrétním posuzovaném případě u každého spáchaného méně závažného trestného činu, u něhož je nutné ji zhodnotit s ohledem na intenzitu naplnění kritérií vymezených v § 39 odst. 2 tr. zákoníku, a to ve vztahu ke všem znakům zvažované skutkové podstaty trestného činu a dalším okolnostem případu.

Úvaha o tom, zda jde o čin, který s ohledem na zásadu subsidiarity trestní represe není trestným činem z důvodu nedostatečné společenské škodlivosti případu, se uplatní za předpokladu, že posuzovaný skutek z hlediska spodní hranice trestnosti neodpovídá běžně se vyskytujícím trestným činům dané skutkové podstaty.

III – Kritérium společenské škodlivosti případu je doplněno principem „ultima ratio“, z kterého vyplývá, že trestní právo má místo pouze tam, kde jiné prostředky z hlediska ochrany práv fyzických a právnických osob jsou nedostatečné, neúčinné nebo nevhodné.

IV – Zásada subsidiarity trestní represe se uplatní při posuzování trestných činů jak pachatelů fyzických osob, tak pachatelů právnických osob.

V – Chování pachatele po spáchaní skutku vykazujícího znaky trestného činu, zejména jeho snahu nahradit takovým činem způsobenou škodu nebo odstranit jiné škodlivé následky činu, není okolností, která by ve smyslu zásady subsidiarity trestní represe dovolovala rezignovat na povinnost uplatňovat trestní odpovědnost takového pachatele, ale lze ji zohlednit zejména při úvaze o použití § 172 odst. 2 písm. c) tr. ř. (příp. § 159a odst. 4 tr. ř.) nebo některého z odklonů v trestním řízení [srov. § 179c odst. 2 písm. f), g), h), § 307 a § 309 tr. ř., § 70 zákona o soudnictví ve věcech mládeže], případně při úvaze o druhu a výši sankce ukládané za takový trestný čin (srov. § 39 odst. 1 věta za středníkem tr. zákoníku).

VI – Bezrestnost pachatele plynoucí z uplatnění zásady subsidiarity trestní represe z hlediska viny ve smyslu § 12 odst. 2 tr. zákoníku, má přednost před procesním řešením případu (trestného činu) ve smyslu § 172 odst. 2 písm. c) tr. ř.

- **Roz. 27/14 – (viz § 234)**
- **Roz. 2/15 – III – K výkladu pojmu „policejní provokace“:**

Za policejní provokaci, kterou se v trestním řízení rozumí aktivní činnost policejního orgánu směřující

k podněcování určité osoby ke spáchání konkrétního trestného činu, popř. k doplňování jeho znaků, k podstatnému navyšování jeho rozsahu nebo jiné změně jeho právní kvalifikace k tíži podněcované osoby (viz stanovisko trestního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 25. 9. 2014, sp. zn. Tpjn 301/2014), naproti tomu nelze považovat postupy policejního orgánu, při nichž dochází za zákonných podmínek k realizaci procesních institutů předstíraného převodu (§ 158c tr. ř.) a použití agenta (§ 158e tr. ř.), tedy je-li obsahovou náplní jeho činnosti policejní kontrola. Tak tomu je tehdy, pokud policejní orgán předtím, než začne monitorovat či kontaktovat podezřelou osobu se záměrem realizovat procesní instituty „předstíraný převod“ (§ 158c tr. ř.) a „použití agenta“ (§ 158e tr. ř.), má k dispozici pádný důvod k domněnce, že je připravován nebo páchan trestný čin, přičemž informace, z níž vyplývá tento důvod k domněnce, že je připravován nebo páchan trestný čin, musí být policejním orgánem zadokumentována ve spisovém materiálu.

O policejní provokaci se tudíž nejedná v případech pouhého pasivního monitorování připravované nebo probíhající trestné činnosti policejním orgánem nebo jím pověřenými osobami a dále i aktivní účasti policejního orgánu na přípravě nebo páchání trestného činu za podmínek stanovených trestním řádem ve formě „předstíraného převodu“ (§ 158c tr. ř.) a „použití agenta“ (§ 158e tr. ř.), netvoří-li aktivita příslušníků policie nebo pověřených osob v probíhající ději trestného jednání podstatný nebo určující prvek trestného činu a jestliže sám pachatel si počínal aktivně a cílevědomě, např. iniciativně navazoval kontakty se spolupachatelem nebo s poškozenými, navrhoval způsob spáchání činu, rozhodoval o místě činu, o způsobu spáchání a utajování, o konspiraci, anebo jestliže požadoval či nabízel konkrétní množství předávané věci či konkrétní cenu apod.

- **Roz. 3/18 – III – Jednočinný souběh trestných činů neoprávněného podnikání podle § 251 tr. zákoníku a porušení práv k ochranné známce a jiným označením podle § 268 tr. zákoníku není vyloučen ani v případě, že obviněný tímž jednáním neoprávněně zajišťuje zásilkový výdej takových produktů s účinnými látkami, které jsou padělký pravých léčivých přípravků.**

§ 14

Přečiny a zločiny

- (1) Trestné činy se dělí na přečiny a zločiny.
- (2) Přečiny jsou všechny nedbalostní trestné činy a ty úmyslné trestné činy, na něž trestní zá-

kon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby do pěti let.

(3) Zločiny jsou všechny trestné činy, které nejsou podle trestního zákona přečiny; zvlášť závažnými zločiny jsou ty úmyslné trestné činy, na něž trestní zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby nejméně deset let.

k omentář k § 14

Tato právní úprava vychází z toho, že trestné činy (což je společný pojem) se dělí na přečiny a zločiny. Za přečin pak bude brán čin spáchaný z nedbalosti a úmyslné trestné činy s horní hranicí trestu odnětí svobody v trvání do pěti let. Subkategorii zločinu jsou zvlášť závažné zločiny, tj. zločiny s horní hranicí trestní sazby nejméně 10 let.

§ Z judikatury

- **Roz. 27/11 – Podmínka umožňující mimořádné zvýšení trestu odnětí svobody** podle § 59 odst. 1 tr. zákoníku pachatel, který znovu spáchal zvlášť závažný zločin (§ 14 odst. 3 tr. zákoníku), ač již byl pro takový nebo jiný zvlášť závažný zločin v minulosti potrestán, **může být naplněna i v případě, jestliže pachatel byl dříve potrestán za zvlášť závažný úmyslný trestný čin ve smyslu § 41 odst. 2 tr. zák.**

To platí ovšem jen tehdy, pokud byl pachatel dříve potrestán pro trestný čin, na který trestní zákon stanovil trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby nejméně 10 let, neboť jen takový zvlášť závažný úmyslný trestný čin odpovídá definici zvlášť závažného zločinu podle § 14 odst. 3 tr. zákoníku.

- **Roz. 23/16 – II – Zavinění právnické osoby ve vztahu k některému z trestných činů vymezených v § 7 t. o. p. o.** je třeba odvozovat od zavinění fyzické osoby, která při páčení trestného činu jednala jménem právnické osoby nebo v jejím zájmu nebo v rámci její činnosti ve smyslu § 8 odst. 1 t. o. p. o., nikoliv od zavinění fyzické osoby oprávněné činit v řízené úkony za právnickou osobu, jde-li o odlišné fyzické osoby.

Díl 2 Zavinění

§ 15 Úmysl

(1) Trestný čin je spáchan úmyslně, jestliže pachatel

- a) chtěl způsobem uvedeným v trestním zákoně porušit nebo ohrozit zájem chráněný takovým zákonem, nebo
- b) věděl, že svým jednáním může takové porušení nebo ohrožení způsobit, a pro případ, že je způsobí, byl s tím srozuměn.

(2) Srozuměním se rozumí i smíření pachatele s tím, že způsobem uvedeným v trestním zákoně může porušit nebo ohrozit zájem chráněný takovým zákonem.

k omentář k § 15

Úprava provedená v § 15 odst. 2 tr. zák. konkretizuje i smíření pachatele s tím, že způsobem uvedeným v trestním zákoně může porušit nebo ohrozit zájem chráněný takovým zákonem.

Zavinění je obligatorním znakem subjektivní stránky trestného činu. Zásada odpovědnosti za zavinění je vyjádřena v § 13 odst. 2 tr. zák. „K trestnosti činu za úmyslný trestný čin je třeba úmyslného zavinění, nestanoví-li trestní zákon výslovně, že postačí zavinění z nedbalosti“.

Zavinění je vnitřní psychický vztah pachatele k podstatným složkám trestného činu a je vybudováno na:

- a) **složce vědění**, zahrnující pachatelovo vnímání a
- b) **složce vůle**, zahrnující pachatelovo chtění nebo srozumění.

Ustanovení § 15 odst. 1 písm. a) tr. zák. upravuje **úmysl přímý**, odst. 1 písm. b) tr. zák. **úmysl nepřímý**. Rozdíl mezi oběma druhy úmyslu ad písm. a) přímým, ad b) nepřímým je v tom, že zatímco u úmyslu přímého pachatel chtěl způsobit porušení nebo ohrožení chráněného zájmu, u nepřímého úmyslu [(eventuálního viz ad písm. b)] stačí, aby pachatel byl srozuměn s tím, že takové porušení nebo ohrožení zájmu chráněného takovým zákonem může způsobit.

§ Z judikatury

- **Roz. 60/72 – IV – Záver o tom, či tu je zavinění ve zmysle trestného zákona a v akej forme (§ 4 a 5 Tr. zák.), je záverom právnym. Tento právny záver o subjektívnych znakoch trestného činu sa však musí zakladať na skutkových zisteniach súdu vyplývajúcích z vykonaného dokazovania rovnako, ako záver o objektívnych zna-**

koch trestného činu. Skutočnosti duševného (psychického) života významné pre právny záver o tom, či tu je zavinenie a v akej forme, sú predmetom dokazovania práve tak ako všetky ostatné okolnosti naplňujúce znaky trestného činu.

Pri zisťovaní okolností, ktoré majú význam pre záver o zavinení, nemožno vopred prikladať osobitný význam žiadnemu dôkazovému prostriedku, ale na zavinenie a jeho formu treba usudzovať zo všetkých konkrétnych okolností, za ktorých bol trestný čin spáchaný a zo všetkých dôkazov významných z tohoto hľadiska, vrátane doznaní obvineného, pokiaľ existuje. So zretelom na zásadu voľného hodnotenia dôkazov (§ 2 ods. 6 Tr. por.) zákon neprikladá apriori žiadnemu dôkazu osobitný význam. Nemožno preto len zo skutočnosti, že obvinený skutok poprel, vyvodit', že zistenie priameho úmyslu neprichádza do úvahy. Tento úmysel, tak ako iné formy zavinenia, možno zistiť aj na podklade iných dôkazov, nielen z doznaní obvineného.

● **Roz. 53/05**

● **Roz. 3/06** – Zavinění ve formě nepřímého úmyslu [§ 4 písm. b) tr. zák.] **ve vztahu k porušení nebo ohrožení zájmu chráněného trestním zákonem je možné dovodit i v případech, kdy cílem pachatelova jednání bylo dosaženo jiného možného výsledku, z hlediska trestního práva nevýznamného, a eventualita vzniku následku uvedeného v trestním zákoně mu byla nepřijemná.** Jestliže pachatel věděl, že v důsledku jeho jednání může stejně tak namísto zamýšleného výsledku nastat následek uvedený v trestním zákoně, jenž mu je nepřijemný, přičemž nepočítal s žádnou konkrétní skutečností, která by takovému vývoji zabránila, a přesto tak jednal, neboť nechtěl ani za cenu tohoto rizika od svého záměru ustoupit, byl s takovým následkem srozuměn ve smyslu citovaného ustanovení trestního zákona.

● **Roz. 53/08** – **Ze samotné skutečnosti, že obviněný převážel v dodávkovém automobilu větší množství sportovní obuvi neoprávněně označené stejnými nebo zaměnitelně podobnými označeními, jaká jsou registrovanými ochrannými známkami renomovaných výrobců kvalitní sportovní obuvi, aniž o tomto neoprávněném označení věděl, nelze dovodit jeho úmyslné zavinění ve vztahu k trestnému činu porušování práv k ochranné známce, obchodnímu jménu a chráněnému označení původu podle § 150 odst. 1 tr. zák., zejména pokud jde o neoprávněnost označení tohoto zboží a jeho určení k prodeji.** Naplnění subjektivní stránky zde není možné vyvozovat ani z okolnosti, že obviněný patří k určité (např. vietnamské) národnostní skupině, v které často dochází k páchání uvedeného trestného činu.

● **Roz. 43/09** – (viz § 268)

● **Roz. 52/09**

● **Roz. 8/11** – (viz § 140)

● **Roz. 5/12** – (viz § 140)

● **Roz. 17/12** – (viz § 329)

● **Roz. 34/12** – **Jestliže pachatel jako řidič motorového vozidla při jízdě vysokou rychlostí např. po dálnici záměrně provedl v reakci na způsob jízdy řidiče jiného motorového vozidla takový agresivní jízdní manévř, kterým vytlačil vozidlo řízené jiným řidičem mimo vozovku nebo donutil jeho řidiče k náhlému vjetí mimo vozovku, lze učinit závěr, že úmysl pachatele (§ 15 tr. zákoníku) zahrnoval i případné následky způsobené tímto jednáním, a to včetně vážných zranění řidiče motorového vozidla (popřípadě dalších osob v něm jedoucích), jež bylo takto vytlačeno z vozovky. Proto přichází v úvahu právně posoudit takový čin ve smyslu § 145 tr. zákoníku.**

● **Roz. 11/14** – **Kvalifikované formy úmyslu, tj. rozmysl a předchozí uvážení jako znaky trestného činu vraždy podle § 140 odst. 2 tr. zákoníku, jsou pojmově vedle sebe neslučitelné, protože předchozí uvážení v sobě zahrnuje i to, co je podstatou rozmyslu, a proto nelze v právní větě výroku o vině tyto znaky použít současně.**

Rozmysl (reflexe) totiž představuje méně intenzivní stupeň racionální kontroly pachatele nad trestným jednáním než předchozí uvážení. Předchozí uvážení oproti rozmyslu předchází trestnému ději s určitým předstihem a zahrnuje plán – předem utvořenou představu postupu pachatele při spáchání trestného činu.

● **Roz. 55/15** – **Trestní zákoník v § 15 odst. 2 stanoví, že srozuměním ve smyslu § 15 odst. 1 písm. b) tr. zákoníku se rozumí i smíření pachatele s tím, že způsobem uvedeným v trestním zákoníku může porušit nebo ohrozit zájem chráněný takovým zákonem. Pro eventuelní úmysl postačuje pouhá představa možnosti výsledku, kterou pachatel uskutečnil svým jednáním.**

Proto v případě že pachatel oběma rukama strčil do prsou poškozeného, který stál otočen zády k zábradlí, a kdy s ohledem na jeho výšku, na výšku zábradlí a intenzitu útoku reálně hrozilo, že poškozený může přes zábradlí přepadnout a zranit se, musel tuto eventualitu jako možnou předpokládat a být s ní alespoň smířen.

● **Roz. 2/16** – **K okolnostem zvlášť přitěžujícím postačí u dokonání trestného činu zavinění z nedbalosti ve smyslu ustanovení § 17 písm. a), b) tr. zákoníku, nestanoví-li zákon**

jinak. Naproti tomu u pokusu trestného činu se úmysl pachatele (§ 15 tr. zákoníku) musí vztahovat též k zákonným znakům kvalifikované skutkové podstaty trestného činu, tj. ke zvlášť přitěžujícím okolnostem.

- **Roz. 23/16 – II** – (viz § 14)
- **Roz. 23/18 – Přechin křivé výpovědi a nepravdivého znaleckého posudku** podle § 346 odst. 2 písm. a) tr. zákoníku je úmyslným trestným činem (§ 13 odst. 2 tr. zákoníku), který je možno spáchat i s úmyslem nepřímým [§ 15 odst. 1 písm. b) tr. zákoníku]. **Subjektivní stránka jeho skutkové podstaty neobsahuje žádný další tzv. fakultativní znak, jako je cíl, pohnutka, záměr či úmysl přesahující objektivní stránku skutkové podstaty. Ke spáchání tohoto přechinu se proto nevyžaduje, aby pachatel jednal ve snaze dosáhnout nějakého konkrétního výsledku** (např. zproštění obžaloby obviněného, v jehož trestní věci svědeckou výpověď podává). Zavinění pachatele se zde musí vztahovat i na to, že jako svědek v trestním řízení uvádí nepravdu o okolnosti, která má podstatný význam pro rozhodnutí, popřípadě že zamlčuje takovou podstatnou okolnost. **Postačí však jen hrubá (laická) představa pachatele, že sdělením nepravdivého podstatného údaje nebo jeho zamlčením může ohrozit zákonem chráněný zájem na správném zjištění skutkového stavu jako základu zákonného rozhodnutí** (objekt trestného činu), pokud je s tím současně srozuměn (a to alespoň tak, že je s tím smířen ve smyslu § 15 odst. 2 tr. zákoníku). Na srozumění pachatele lze zpravidla usuzovat i z toho, že jde o údaj významný, a nikoliv jen podružného a nedůležitého charakteru.

V tzv. skutkové větě ve výroku rozsudku, jímž soud uznává obviněného vinným přechinem křivé výpovědi a nepravdivého znaleckého posudku podle § 346 odst. 2 písm. a) tr. zákoníku, je třeba uvést, v čem spočívalo jeho nepravdivé tvrzení jako svědka. Tato skutková zjištění poskytují základ pro právní závěr, že jde o okolnost, která má podstatný význam pro rozhodnutí, a tedy o zákonný znak obsažený v tzv. právní větě výroku o vině.

- **Roz. 26/18** – V případě pokračování v trestném činu porušení povinnosti při správě cizího majetku podle § 220 tr. zákoníku je třeba, aby pachatel při každém z dílčích útoků způsobil alespoň částečně škodu úmyslně, byť třeba nedosahující výše škody nikoli malé, avšak musí být současně od prvního útoku veden jednotným záměrem směřujícím k úmyslnému způsobení škody nikoli malé všemi dílčími útoky v jejich souhrnu (§ 116 tr. zákoníku).
- **Roz. 1/20** – Pro spáchání přechinu zneužití pravomoci úřední osoby podle § 329 odst. 1 písm. a) tr. zákoníku po-

stačí nepřímý úmysl podle § 15 odst. 1 písm. b) tr. zákoníku, nevyžaduje se úmysl přímý podle § 15 odst. 1 písm. a) tr. zákoníku. Úmysl přesahující objektivní stránku (někdy též tzv. druhý úmysl, obmysl, *dolus coloratus*) přechinu podle § 329 odst. 1 tr. zákoníku, který se vztahuje ke způsobení škody nebo jiné závažné újmy jinému anebo k opatření neoprávněného prospěchu sobě nebo jinému, může být naplněn i ve formě eventuálního úmyslu (*dolus eventualis*).

- **Roz. 15/21 – II** – Subjektivní stránka spáchaného trestného činu nemusí být ve skutkové větě v odsuzujícím rozsudku vyjádřena vždy popisem vnitřního vztahu obviněného (pachatele) k následku. Postačí, že vyplývá z popsaného způsobu jednání, který nepřipouští jiné právní posouzení než závěr o určité formě zavinění. To, jak výslovně je nutno subjektivní stránku ve výroku rozsudku popsat, záleží na tom, o jaký trestný čin jde.
- **Roz. 28/21 – II** – Jestliže se obviněný důvodně spolehl na správnost odborného názoru příslušné autority (např. názor Vojenského technického ústavu na charakter určitého materiálu), že věc, s níž nakládal, není vojenským materiálem, aniž by o tom byly pochybnosti odůvodněné konkrétními okolnostmi, nelze zpravidla dovodit jeho úmyslné zavinění ve vztahu k uvedenému normativnímu znaku, i kdyby se dodatečně zjistilo, že takovou věc lze považovat za vojenský materiál.

- **Roz. 4/22** – Přechinu porušení povinnosti učinit pravidlové prohlášení o majetku podle § 227 tr. zákoníku se zpravidla nedopustí statutární orgán obchodní společnosti – daňového dlužníka, pokud jako osoba povinná učinit prohlášení o majetku na základě výzvy správce daně podle § 180 zákona č. 280/2009 Sb., daňového řádu, ve znění pozdějších předpisů, učiní kroky ke splnění této výzvy tím, že pověří zpracováním a podáním takového prohlášení další osoby k tomu způsobilé, které pracují pro obchodní společnost a na něž se statutární orgán důvodně spoléhá. **V takovém případě z důvodu (byť i nepřiměřeného) spoléhání se na konkrétní okolnosti statutární orgán nejedná ani s úmyslem nepřímým podle § 15 odst. 1 písm. b) tr. zákoníku, přestože pověřené osoby nepodaly prohlášení o majetku za povinnou obchodní společnost.**

§ 16

Nedbalost

(1) Trestný čin je spáchan z nedbalosti, jestliže pachatel

- a) věděl, že může způsobem uvedeným v trestním zákoně porušit nebo ohrozit zájem chrá-

něný takovým zákonem, ale bez přiměřených důvodů spoléhal, že takové porušení nebo ohrožení nezpůsobí, nebo

- b) nevěděl, že svým jednáním může takové porušení nebo ohrožení způsobit, ač o tom vzhledem k okolnostem a k svým osobním poměrům vědět měl a mohl.

(2) Trestný čin je spáchán z hrubé nedbalosti, jestliže přístup pachatele k požadavku náležité opatrnosti svědčí o zřejmé bezohlednosti pachatele k zájmům chráněným trestním zákonem.

komentář k § 16

Oproti úmyslu chybí u nedbalosti volní složka zahrnující pachatelovo chtění, neboť zde není vůle pachatele spáchat trestný čin. Tak jako v případě úmyslu rozlišuje trestní zákon **úmysl přímý** [§ 15 odst. 1 písm. a) tr. zák.] a **úmysl nepřímý** [§ 15 odst. 1 písm. b) tr. zák.], tak i v případě nedbalosti tuto dělí na nedbalost vědomou upravenou v § 16 odst. 1 písm. a) tr. zák. a nedbalost nevědomou upravenou v § 16 odst. 1 písm. b) tr. zák.

Vědomá nedbalost je vybudována na schopnosti pachatele rozpoznat a zhodnotit možnost vzniku následku porušením zájmu chráněného trestním zákonem. V případě nevědomé nedbalosti u pachatele schopnost rozpoznat a zhodnotit možnost vzniku následku porušením zájmu chráněného trestním zákonem dána není, ale při zachování potřebné míry opatrnosti pachatel takovou vědomost mít měl a mohl. Jak pro vědomou, tak i nevědomou nedbalost je příznačné zachovávání určité míry opatrnosti pachatele. **Subjektivní vymezení míry opatrnosti** vyžaduje, aby mimo míry povinné opatrnosti byla vzata v úvahu i míra opatrnosti, kterou je pachatel schopen vynaložit v konkrétním případě. **Objektivní vymezení míry opatrnosti** požaduje od každého zpravidla stejnou míru opatrnosti. V případě řidičů, lékařů apod. je však vyžadována určitá vyšší míra opatrnosti.

DŮLEŽITÉ

Nově je oproti § 5 trest. zák. v § 16 tr. zák. uveden odst. 2, který definuje tzv. **hrubou nedbalost**, jíž se rozumí vyšší stupeň intenzity nedbalosti, ať již vědomé či nevědomé, a to na základě postoje pachatele k požadavku náležité opatrnosti, který svědčí o zřejmé bezohlednosti pa-

chatele k zájmům chráněným trestním zákonem.

§ Z judikatury

● **Roz. 46/63** – *Základním předpokladem trestní odpovědnosti je bezpečně zjištění příčinného působení jednání obviněného na trestním zákonem chráněné společenské vztahy a toho, zda toto jednání nese všechny znaky zavinění ve smyslu § 4 nebo § 5 tr. zák.*

● **R 45/65** – *Při zkoumání zavinění pachatele ve smyslu § 5 písm. a) tr. zák. nestačí pouhé zjištění, že pachatel věděl, že svým jednáním může způsobit porušení nebo ohrožení zájmu chráněného trestním zákonem, ale nutno zjišťovat všechny skutečnosti, z nichž by bylo možno spolehlivě dovodit, že bez přiměřených důvodů spoléhal, že porušení nebo ohrožení zájmu chráněného trestním zákonem nezpůsobí. **K posouzení přiměřenosti jeho důvodů nutno přistoupit z hlediska zkušeností pachatele a ostatních okolností případu.** Skutečnost, že pachatel zakázal poškozenému určité jednání, které mohlo vést k jeho poškození, samo o sobě nestačí k závěru o nevině pachatele.*

● **Roz. 20/81** – *Zavinění musí zahrnovat všechny znaky charakterizující objektivní stránku trestného činu, tedy i příčinný vztah mezi jednáním pachatele a následkem trestného činu. **Při nedbalosti je třeba, aby si pachatel alespoň měl a mohl představit, že se takto příčinný vztah může rozvinout.** Pro pachatele nepředvídatelný příčinný průběh není tedy v zavinění obsažen a pachatel neodpovídá za následek, který takto vzejde.*

Trestní odpovědnost pachatele za tento následek závisí na tom, zda následek i příčinný průběh k němu vedoucí jsou kryty pachatelovým zaviněním či nikoliv.

● **Roz. 27/84** – *Jestliže člen mysliveckého sdružení upozoruje za snížené viditelnosti psa, který sedí v nepřehledném terénu, chová se klidně, nehledá ani nepronásleduje zvěř, ani se k ní neplíží, musí jej to vést k úvaze, že v blízkosti může být člověk vedoucí psa. Způsobí-li člen mysliveckého sdružení střelbou za těchto okolností ublížení na zdraví jiné osobě, odpovídá za ně z nevědomé nedbalosti podle § 5 písm. b) tr. zák.*

● **Roz. 14/09 – II** – (viz § 221)

● **Roz. 1/11 – I** – *Pro posouzení otázky, zda použití pozdějšího trestního zákona by bylo pro pachatele příznivější, je rozhodující celkový výsledek z hlediska trestnosti posuzovaného činu, jehož by bylo dosaženo při aplikaci zákona účinného v době spáchání činu a zákona*

pozdějšího. Jestliže okolnosti vztahující se ke spáchání činu a k osobě pachatele jsou stejně významné podle nové i dřívější trestně právní úpravy, pak pro závěr, který z posuzovaných trestních zákonů je ve smyslu ustanovení § 2 odst. 1 část věty za středníkem trestního zákoníku, resp. § 16 odst. 1 část věty za středníkem tr. zák. pro pachatele příznivější, je rozhodující srovnání trestních sazeb uvedených v posuzovaných zákonech a trestů, které lze na jejich základě uložit (srov. rozhodnutí pod č. 11/1991 Sb. rozh. tr.).

S ohledem na tyto zásady posuzování trestnosti činu je zřejmé, že v případě skutku spáchaného nejpozději dne 31. 12. 2009 a vykazujícího v jednočinném souběhu znaky trestných činů maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázní podle § 171 odst. 1 písm. c) tr. zák. a řízení motorového vozidla bez řídičského oprávnění podle § 180d tr. zák., posuzovaného po 1. 1. 2010, není pro pachatele příznivější jeho právní kvalifikace podle § 337 odst. 1 písm. a) tr. zákoníku o trestném činu maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázní.

Takový skutek lze však po 1. 1. 2010 posoudit jen jako trestný čin maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázní podle § 171 odst. 1 písm. c) tr. zák., neboť jeho posouzení též jako trestného činu řízení motorového vozidla bez řídičského oprávnění podle § 180d tr. zák. již nepřichází v úvahu, a to s ohledem na aplikaci ustanovení § 65 tr. zák. o zániku nebezpečnosti činu pro společnost.

- **Roz. 5/11** – (viz § 65)
- **Roz. 24/11** – (viz § 56)
- **Roz. 29/12** – **Pro závěr o zavinění z vědomé nedbalosti podle § 16 odst. 1 písm. a) tr. zákoníku** nestačí pouhé zjištění, že pachatel věděl, že svým jednáním může způsobit porušení nebo ohrožení zájmu chráněného trestním zákonem, ale je nutno zjišťovat všechny skutečnosti, z nichž by bylo možno spolehlivě dovodit, že bez přiměřených důvodů spolehlivě dovodit, že porušení nebo ohrožení zájmu chráněného trestním zákonem nezpůsobí. K posouzení přiměřenosti jeho důvodů nutno přistoupit z hlediska zkušeností pachatele a ostatních okolností případu (srov. č. 45/1965 Sb. rozh. tr.). Jestliže je věc koupěna za neobvykle nízkou cenu nebo za cenu, jež neodpovídá té, za niž se jako nová prodává, nelze jen z této okolnosti vyvozovat, že osoba ji kupující věděla, že byla získána trestným činem spáchaným jinou osobou, a že tak za splnění dalších zákonných podmínek spáchala přečin podílnictví z nedbalosti podle § 215 odst. 1 tr. zákoníku, a to z vědomé nedbalosti. *) **Vědomost pachatele o tom, že věc pochází z trestné činnosti, je nezbytně prokázat i dalšími zjištěními o okolnostech, za nichž byl čin spáchan.**

Přihlížet je třeba např. k faktickému stavu a stáří této věci, cenám srovnatelných výrobků, za něž se obvykle nabízejí či prodávají, k poznatkům o skutečnostech spojených s prodejem věci a vedoucích prodejce k němu apod.

- **Roz. 54/12** – (viz § 2)
- **Roz. 5/13** – **Kritériem vědomé i nevědomé nedbalosti je zachování určité míry opatrnosti pachatelem, která je zpravidla charakterizována jako potřebná míra opatrnosti.** Ta je dána spojením objektivního a subjektivního hlediska při předvídání způsobení poruchy nebo ohrožení zájmu chráněného trestním zákonem, neboť jedině spojení obou těchto hledisek při posuzování trestní odpovědnosti za trestný čin z nedbalosti odpovídá zásadě odpovědnosti za zavinění v trestním právu.
- **Roz. 2/14 – I** – **Jestliže obvinění jako členové zastupitelstva obce (města) rozhodli na zasedání tohoto vrcholného orgánu obce o schválení prodeje nemovitého majetku obce za podstatně nižší kupní cenu, než jaká byla v daném místě a čase dosažitelná** (např. za částku ve výši asi 1 500 000 Kč, ačkoli dosažitelná cena byla asi 5 000 000 Kč), **lze v tomto jednání spatřovat porušení povinnosti při opatrování nebo správě cizího majetku** vyplývající zejména z § 39 odst. 2 a § 85 písm. a) zákona č. 128/2000 Sb., o obcích (obecní zřízení), ve znění pozdějších předpisů. Přitom význam rozhodování členů zastupitelstva obce o prodeji nemovitého majetku obce a jejich postavení odůvodňuje i úvahu o tom, že pokud shora uvedeným způsobem porušili povinnost řádně opatrovat nebo spravovat majetek obce, jde o porušení důležité povinnosti ve smyslu § 255a odst. 1 tr. zák., resp. § 221 odst. 1 tr. zákoníku.

Zavinění z vědomé, resp. hrubé nedbalosti [§ 5 písm. a) tr. zák., § 16 odst. 1 písm. a), odst. 2 tr. zákoníku] by zde bylo možné dovodit u členů zastupitelstva obce mimo jiné z toho, že na zasedání zastupitelstva obce, na němž se rozhodovalo o schválení prodeje nemovitého majetku obce, byli upozorněni jinými členy zastupitelstva obce na určité skutečnosti, z nichž vyplývá možnost příliš nízké kupní ceny a které vědomě pominuli.

Trestní odpovědnosti každého z členů zastupitelstva obce, který hlasoval pro schválení nevýhodného prodeje nemovitého majetku obce, pak nebrání ani skutečnost, jestliže rozhodoval jako člen kolektivního orgánu obce. Ke schválení prodeje nemovitého majetku obce se totiž vyžaduje souhlas nadpoloviční většiny všech členů zastupitelstva obce (§ 87 zákona o obcích), takže všichni členové zastupitelstva představující tuto většinu, by

lo-li jí dosaženo, se bezprostředně podíleli na přijetí takového rozhodnutí zastupitelstva obce, přičemž každý z nich měl stejný hlas. Proto i trestní odpovědnost za schválení a následky rozhodnutí přijatého zmiňovanou většinou, pokud bylo učiněno v rozporu s povinností členů zastupitelstva obce řádně spravovat majetek obce (§ 38 a násl. zákona o obcích), mohou nést všichni členové zastupitelstva obce, kteří hlasovali pro schválení určitého rozhodnutí, jímž byla způsobena škoda na majetku obce.

II – Byl-li určitý skutek spáchán v době do 31. 12. 2009 a má-li být i po tomto datu posouzen jako trestný čin porušování (porušení) povinnosti při správě cizího majetku z nedbalosti podle § 255a odst. 1 tr. zák. nebo § 221 odst. 1 tr. zákoníku, lze ho považovat za trestný čin, jen když soud dovodí u pachatele zavinění z vědomé nedbalosti [§ 5 písm. a) tr. zák., § 16 odst. 1 písm. a) tr. zákoníku], která má zároveň povahu hrubé nedbalosti (§ 16 odst. 2 tr. zákoníku), i když vzhledem k časové působnosti trestních zákonů (§ 16 odst. 1 tr. zák., § 2 odst. 1 tr. zákoníku) bude nakonec skutek kvalifikován podle trestního zákona účinného do 31. 12. 2009 (srov. rozhodnutí č. 54/2012 Sb. rozh. tr.).

• **Roz. 13/19**

• **Roz. 28/19** – Jestliže je u přečinů podle § 143 odst. 1 nebo § 147 odst. 1 tr. zákoníku nedbalost spatřována v porušení povinnosti podle § 18 odst. 1 zákona č. 361/2000 Sb., o provozu na pozemních komunikacích a o změnách některých zákonů (zákon o silničním provozu), ve znění pozdějších předpisů, je nutné zjistit ty konkrétní okolnosti, kterým byl řidič povinen přizpůsobit rychlost jízdy a které s ohledem na konkrétní situaci v době nehody mohl objektivně předvídat. Za okolnost, již pachatel nemohl podle § 18 odst. 1 zákona č. 361/2000 Sb. předvídat, lze u řidiče s právem přednostní jízdy, jenž dodržel všechny povinnosti podle § 41 odst. 1 zákona č. 361/2000 Sb. a vjel do křižovatky na červený světelný signál, považovat situaci, kdy jiný účastník provozu na pozemních komunikacích, kterého v daných souvislostech tento řidič nemohl vidět, nesplní povinnosti stanovené v § 41 odst. 7 zákona č. 361/2000 Sb. Na takovém řidiči nelze požadovat jistotu, že projede konkrétní úsek bez nebezpečí, ale jen to, aby jeho jízda nepřekročila míru nebezpečí přiměřenou konkrétní situaci. Řidič jedoucí s vozidlem s právem přednostní jízdy může proto důvodně předpokládat, že i ti účastníci silničního provozu, kteří ho nevidí, po zaslechnutí zvukového signálu (zvláštního zvukového výstražného znamení, které užívá vozidlo s právem přednostní jízdy) přizpůsobí své chování zákonem stanovené povinnosti. Na to může takový řidič usuzovat jen podle

situace, kterou je schopen sledovat. **Rychlost své jízdy je povinen přizpůsobit i ostatním okolnostem, ovšem rovněž jen tehdy, jestliže o nich může vědět** (nelze na něm např. opodstatněně požadovat, aby rychlost jízdy přizpůsobil předpokladu, že z ulice, do které nevidí, vyjede jiný účastník provozu na pozemních komunikacích, který jeho právo přednostní jízdy nerespektuje).

• **Roz. 15/21 – I** – Přestože při posuzování zákonných podmínek hrubé nedbalosti podle § 16 odst. 2 tr. zákoníku je důležité **subjektivní hledisko pachatele, nelze odhlížet od objektivních okolností případu, zejména od toho, jakou činnost pachatel vykonával, s jak nebezpečnou věcí při tom zacházel a jak závažný následek mohl způsobit.**

U určitých specifických činností, jako je např. letecký provoz, je namístež vyžadovat daleko vyšší míru opatrnosti a hranice hrubé nedbalosti může být níže než u běžných lidských činností.

Zřejmou bezohlednost k zájmům chráněným trestním zákonem ve smyslu § 16 odst. 2 tr. zákoníku je nutno spatřovat v jednání pachatele spočívajícím ve sledu leteckých manévřů, při nichž letěl relativně delší dobu v nepovolené výšce, mimořádně nízko nad terénem, který neznal a kde mohl předpokládat různé překážky v podobě elektrických vedení apod., navíc aniž by provedl důkladnou předletovou přípravu a pozorně sledoval prostor před sebou.

• **Roz. 15/21 – II** – (viz § 15)

• **Roz. 37/24 – II** – Přístupem k požadavku náležitě opatrnosti svědčícím o zřejmé bezohlednosti k zájmům chráněným trestním zákonem ve smyslu § 16 odst. 2 tr. zákoníku může být i nekritická důvěra pachatele, který má povinnost opatřovat nebo spravovat majetek zaměstnavatele, v podřízené zaměstnance spojená s rezignací na výkon dohledu nad jejich pracovní činností.

§ 17

Zavinění k okolnosti zvlášť přítěžující

K okolnosti, která podmiňuje použití vyšší trestní sazby, se přihlédne,

- jde-li o těžší následek, i tehdy, zavinil-li jej pachatel z nedbalosti, vyjímaje případy, že trestní zákon vyžaduje i zde zavinění úmyslné, nebo
- jde-li o jinou skutečnost, i tehdy, jestliže o ní pachatel nevěděl, ač o ní vzhledem k okolnostem a k svým osobním poměrům vědět měl

a mohl, vyjímaje případy, kdy trestní zákon vyžaduje, aby o ní pachatel věděl.

komentář k § 17

Toto ustanovení se vztahuje k okolnostem podmiňujícím použití vyšší trestní sazby, tj. k tzv. kvalifikovaným skutkovým podstatám. K zavinění těchto okolností (např. u ublížení na zdraví jde o těžkou újmu; u krádeže jde o způsobení vyšší škody) zásadně postačí **nedbalost**. Současná právní úprava zavinění ve vztahu k okolnosti přitěžující je zmíněna v ustanovení § 39 tr. zák.

§ Z judikatury

● **Roz. 18/94 – Spolupachatelem na trestném činu loupeže** podle § 9 odst. 2 tr. zák., § 234 odst. 1 tr. zák. je i ten, kdo se sám nedopouští násilí nebo pohrůžky bezprostředního násilí, **ale např. jedná tak, aby našel cizí věc, které se chce spolu s ostatními pachateli zmocnit.**

Spolupachatel trestného činu loupeže, který sám fyzicky poškozeného nenapadl, odpovídá za jeho smrt podle § 9 odst. 2, § 234 odst. 1, 3 tr. zák., jestliže byla způsobena jedním jiného spolupachatele v rámci společného loupežného útoku proti poškozenému, a on alespoň vzhledem k okolnostem a k svým osobním poměrům vědět měl a mohl, že tímto útokem uvedený těžší následek může být způsoben [§ 5 písm. b), § 6 písm. a) tr. zák.].

● **Roz. 43/05 – Okolnost podmiňující použití vyšší trestní sazby**, že pachatel spáchal čin nejméně se dvěma osobami, je po objektivní stránce naplněna, pokud se na posuzovaném činu podílejí vedle pachatele ještě alespoň dvě další osoby, tedy čin je spáchán součinností nejméně tří osob. Může přitom jít o jejich spolupachatelství nebo o jednaní pachatele, a účastníků. Do takové součinnosti však nemůže být počítán účastník, jehož jednaní se omezilo jen na formu návodu [§ 10 odst. 1 písm. b) tr. zák.]. Z hlediska zavinění ve vztahu k této okolnosti je pro trestní odpovědnost nezbytné, aby pachatel o součinnosti s dalšími dvěma osobami věděl [§ 6 písm. b) in fine tr. zák., srov. dále č. 37/1965 Sb. rozh. tr.].

● **Roz. 54/14 – K naplnění okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby u trestného činu zkrácení daně, poplatku a podobné povinné platby** podle § 240 odst. 1, odst. 2 písm. a) tr. zákoníku spočívající ve „spáchání činu nejméně se dvěma osobami“ se vyžaduje, aby pachatel ve smyslu ustanovení § 17 písm. b) tr. zákoníku věděl, že se na jeho činu podílejí nejméně dvě další osoby,

přičemž z povahy této okolnosti vyplývá, že pachatel je s jejich účastí na činu přinejmenším srozuměn.

● **Roz. 2/16 –** (viz § 15)

● **Roz. 19/21 –** Zákonný znak kvalifikované skutkové podstaty trestného činu krádeže spočívající v tom, že čin byl spáchán za „jiné události vážně ohrožující život nebo zdraví lidí“ [§ 205 odst. 4 písm. b) tr. zákoníku], může být naplněn tím, že pachatel se dopustil krádeže v době výskytu koronaviru označovaného jako SARS CoV-2 a způsobujícího epidemii onemocnění COVID-19. **Nestačí zde ovšem jen časová a místní souvislost spáchání činu s takovou událostí, ale je nutná i určitá věcná souvislost s ní, tedy že se tato událost konkrétním způsobem projevila při spáchání trestného činu krádeže. Uvedený vztah bude dán např. tehdy, jestliže zmíněná událost nebo omezení či jiná opatření přijatá v jejím důsledku a k jejímu řešení umožnily či usnadnily pachateli spáchání trestného činu, nebo pokud pachatel počítal s tím, že mu to umožní uniknout jeho odhalení a dopadení, anebo svůj čin zaměřil přímo proti těmto opatřením a omezením, aby je mařil či ztěžoval apod.** Samotné vyhlášení nouzového stavu (čl. 5 a 6 ústavního zákona č. 110/1998 Sb., o bezpečnosti České republiky, ve znění ústavního zákona č. 300/2000 Sb.) a spáchání činu za tohoto stavu není znakem kvalifikované skutkové podstaty trestného činu krádeže podle § 205 odst. 4 písm. b) tr. zákoníku. Vyhlášení nouzového stavu, důvody, které k němu vedly, a veřejně dostupné informace o něm však mohou mít podpůrný význam pro závěr, že v dané době a na daném místě došlo k určité „události vážně ohrožující život nebo zdraví lidí“ a že pachatel o tom alespoň měl a mohl vědět [§ 17 písm. b) tr. zákoníku].

§ 18

Omyl skutkový

(1) Kdo při spáchání činu nezná ani nepředpokládá jako možnou skutkovou okolnost, která je znakem trestného činu, nejedná úmyslně; tím není dotčena odpovědnost za trestný čin spáchaný z nedbalosti.

(2) Kdo při spáchání činu mylně předpokládá skutkové okolnosti, které by naplňovaly znaky mírnějšího úmyslného trestného činu, bude potrestán jen za tento mírnější trestný čin, nejedná o trestný čin spáchaný z nedbalosti.

(3) Kdo při spáchání činu mylně předpokládá skutkové okolnosti, které by naplňovaly zna-

ky přísnějšího úmyslného trestného činu, bude potrestán za pokus tohoto přísnějšího trestného činu.

(4) Kdo při spáchání činu mylně předpokládá skutkovou okolnost, která vylučuje jeho protiprávnost, nejedná úmyslně; tím není dotčena odpovědnost za trestný čin spáchaný z nedbalosti.

k omentář k § 18

Zákon nově upravuje **skutkový omyl**, který se dosud vyzvoval z ustanovení upravujících subjektivní stránku trestného činu.

Poznámka

Problematikou omylu se zabývá např. Trestní zákon, Komentář, autorů Karel Matys a kol., Panorama Praha 1980, str. 49, či Trestní zákon, Komentář, 4. vydání, autorů JUDr. P. Šámal, Ph. D., JUDr. F. Púry, JUDr. S. Rizman, Nakladatelství C. H. Beck. 2001, str. 48–51.

§ Z judikatury

● **Roz. 24/13 – I – Stav bezbrannosti ve smyslu ustanovení § 241 odst. 1 tr. zák. nemusí spočívat pouze v bezbrannosti absolutní, tedy v tom, že poškozená osoba není vůbec schopna projevit svou vůli, pokud jde o pohlavní styk s pachatelem, popř. není schopna mu klást žádný odpor, ale i v případě, kdy tyto schopnosti jsou zásadně sníženy (omezeny).**

Ve stavu bezbrannosti se může ocitnout i pacient, na kterém lékař provádí takový zákrok, který ho způsobem provedení zásadně omezuje v možnosti zaznamenat jednání lékaře a přiměřeně na něj reagovat (např. žena při gynekologickém vyšetření).

Jestliže lékař za této situace vykoná na pacientovi pohlavní styk, naplní tím zákonný znak zneužití bezbrannosti ve smyslu ustanovení § 241 odst. 1 tr. zák.

II – Negativní skutkový omyl pachatele trestného činu znásilnění nelze dovozovat pouze ze skutečnosti, že poškozená osoba nevyjádřila svůj nesouhlas s pohlavním stykem jen z důvodu své fyzické či psychické bezbrannosti, v níž se nacházela v době spáchání činu a do které ji záměrně uvedl pachatel.

● **Roz. 36/18 – Sloužilo-li pachateli fungování společnosti s ručením omezeným jako celek k páčání jeho podvodné trestné činnosti, z níž profitoval, a pokud ke spáchání některých dílčích útoků využil osob činných v této společnosti, které neznaly ani**

nepředpokládaly jako možnou skutkovou okolnost, která je znakem trestného činu (v tomto případě podvodu), a nejednaly tedy ve smyslu § 18 odst. 1 tr. zákoníku úmyslně, nýbrž konaly v dobré víře v negativním skutkovém omylu, potom pachatel k provedení činu jako jeho nepřímý pachatel podle § 22 odst. 2 tr. zákoníku užil jiné osoby, která nejednala zaviněně.

● **Roz. 36/18 – Sloužilo-li pachateli fungování společnosti s ručením omezeným jako celek k páčání jeho podvodné trestné činnosti, z níž profitoval, a pokud ke spáchání některých dílčích útoků využil osob činných v této společnosti, které neznaly ani nepředpokládaly jako možnou skutkovou okolnost, která je znakem trestného činu (v tomto případě podvodu), a nejednaly tedy ve smyslu § 18 odst. 1 tr. zákoníku úmyslně, nýbrž konaly v dobré víře v negativním skutkovém omylu, potom pachatel k provedení činu jako jeho nepřímý pachatel podle § 22 odst. 2 tr. zákoníku užil jiné osoby, která nejednala zaviněně.**

● **Roz. 14/20 – Má-li jít o putativní krajní nouzi, tedy pozitivní skutkový omyl o okolnosti vylučující protiprávnost ve smyslu § 18 odst. 4 tr. zákoníku, musí být i ze subjektivního hlediska jednáající osoby nejen splněny podmínky uvedené v § 28 odst. 1 tr. zákoníku, ale také dodrženy limity jednání v krajní nouzi uvedené v § 28 odst. 2 tr. zákoníku, tedy i princip subsidiarity. Jestliže domněle nebezpečí přímo hrozící zájmu chráněnému trestním zákonem bylo možno odvrátit jinak, není vyloučena trestní odpovědnost jednáající osoby ani za úmyslný trestný čin, protože ustanovení § 18 odst. 4 tr. zákoníku se v takovém případě neužije.**

● **Roz. 45/21 – III – Omyl pachatele o tom, zda jde o chráněnou ochrannou známku či chráněný průmyslový vzor, tedy omyl o normativních znacích skutkových podstat trestných činů podle § 268 a § 269 tr. zákoníku (viz též rozhodnutí pod č. 47/2011 Sb. rozh. tr.) a o jejich mimotrestní právní úpravě, na kterou trestní zákoník neodkazuje, se posoudí podle pravidel o skutkovém omylu (podobně viz rozhodnutí pod č. 10/1977 Sb. rozh. tr.).**

§ 19

Omyl právní

(1) Kdo při spáchání trestného činu neví, že jeho čin je protiprávní, nejedná zaviněně, nemohl-li se omylu vyvarovat.

(2) Omylu bylo možno se vyvarovat, pokud povinnost seznámit se s příslušnou právní úpravou vyplývala pro pachatele ze zákona nebo jiného právního předpisu, úředního rozhodnutí nebo

smlouvy, z jeho zaměstnání, povolání, postavení nebo funkce, anebo mohl-li pachatel protiprávnost činu rozpoznat bez zřejmých obtíží.

k omentář k § 19

V případě omylu skutkového a omylu právního se jedná o nové instituty, které nebyly v předchozí právní úpravě provedeny. Problematika omylu byla řešena v souvislosti se subjektivní stránkou trestného činu. **Omylem v trestním právu se rozumí neshoda pachatele vědění se skutečností.** Tato neshoda může být dána tím, že si pachatel nějakou skutečnost vůbec neuvědomil, nebo proto, že měl o ní nesprávnou představu. Tato neshoda se může týkat ustanovení právních stejně jako okolností skutkových. Zde pak může jít o **skutkový omyl negativní**, kdy pachatel nezná nějakou skutečnost, která je známkou trestného činu, nezná okolnost podmiňující jeho trestní odpovědnost. V případě **skutkového omylu pozitivního** se pachatel domnívá, že existují všechny znaky skutkové podstaty, ale ve skutečnosti některý znak chybí [z důvodové zprávy je navrhováno, aby byl v novém trestním zákoníku upraven i omyl právní (v závislosti, zda se ho mohl nebo nemohl pachatel vyvarovat) jako okolnost snižující nebo vylučující trestnost]. **Právní omyl má význam zejména ve vztahu k blanketním skutkovým podstatám**, kdy požadavek konkrétní znalosti zákonné úpravy (např. deliktů hospodářských, celních atd.) může být např. pro cizince neúměrně přísný, a ne vždy je možné vycházet z míry zavinění činu. V zásadě by neměl být trestný ten, kdo jednal v omluvitelném právním omylu, přičemž podstatou by mělo být zkoumání, zda se pachatel mohl právního omylu vyvarovat.

§ Z judikatury

- **Roz. 24/14** – Omluvitelný právní omyl pachatele ve smyslu § 19 tr. zákoníku nemůže spočívat v tom, že s ohledem na argumentaci uplatněnou v jím podané správní žalobě, aniž vyčkal rozhodnutí o ní, měl za to, že se žádného přestupku v minulosti nedopustil. Naopak se **jedná o omyl, kterého se mohl vyvarovat** (tj. omyl neomluvitelný), **když protiprávnost činu mohl rozpoznat bez zřejmých obtíží právě vzhledem k tomu, že nikdo nemůže pravomocné a vykonatelné rozhodnutí orgánu veřejné moci nerespektovat jen na základě toho, že s takovým rozhodnutím vnitřně nesouhlasí.**

- **Roz. 53/15 – I** – **Podmínkou beztrestnosti pachatele jednajícího v negativním právním omylu je omluvitelnost jeho omylu.** U pachatele, který měl z důvodu výkonu své funkce (např. jako statutární orgán příspěvkové organizace) povinnost seznámit se s příslušnou právní úpravou, ale neučinil tak, sama skutečnost, že spoléhal na ujištění jiné osoby o správnosti svého postupu, který ve skutečnosti odporoval právním předpisům (např. ohledně otázky subjektu oprávněného rozhodnout o udělení odměny a její výše), nemusí vylučovat závěr, že jeho právní omyl je neomluvitelný.

- **Roz. 44/16 – I** – Pojem „opatření v občanském soudním řízení“ je ve skutkové podstatě trestného činu maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázaní podle § 337 odst. 4 tr. zákoníku známkou normativním, a proto při posuzování zavinění pachatele ve vztahu k tomuto znaku nelze aplikovat ustanovení § 19 tr. zákoníku o právním omylu, ale ustanovení § 18 tr. zákoníku o skutkovém omylu.

II – Existenci omluvitelného právního omylu (§ 19 odst. 1 tr. zákoníku) a v důsledku toho nedostatek zavinění nemůže sám o sobě založit právní názor soudu vyššího stupně v jeho kasačním rozhodnutí ohledně spornosti interpretace a aplikace příslušného ustanovení hmotného práva.

- **Roz. 5/17** – **Jestliže se pachatel po obdržení daru ocitl v postavení osoby, která hodlá dovézt do České republiky exemplář exotického zvířete (byť neživého, preparovaného), pak z titulu dovozce měl povinnost seznámit se s příslušnou právní úpravou týkající se dovozu takové věci.** Závěr, že skutek není trestným činem, nelze v tomto případě odůvodnit právním omylem pachatele ve smyslu § 19 odst. 1 tr. zákoníku, protože i kdyby jednal v omylu, mohl se ho vyvarovat (§ 19 odst. 2 tr. zákoníku).

- **Roz. 3/18 – IV** – **Návodce k trestnému činu podle § 24 odst. 1 písm. b) tr. zákoníku musí jednat s tzv. dvojitým úmyslem, tedy jeho úmysl se musí vztahovat jednak k jeho vlastnímu jednání spočívajícímu v tom, že v jiném vzbudí rozhodnutí spáchat trestný čin, jednak k jednání jiného, tedy navedeného (hlavního) pachatele, které musí naplňovat znaky úmyslného trestného činu nebo jeho pokusu. V obou případech postačí zavinění ve formě nepřímého úmyslu.** Skutkové závěry týkající se zavinění (vedle dalších znaků jak příslušné formy účastenství, tak i trestného činu hlavního pachatele) musejí vyplývat již ze skutkové věty výroku rozsudku a je třeba je náležitě odůvodnit. To platí zvláště tehdy, nebyl-li týmž rozsudkem uznán vinným i hlavní pachatel, proti němuž bylo trestní stíhání podmíněně zastaveno (k tomu srov. rozhodnutí č. 18/2016 Sb. rozh. tr. – viz § 24).

Díl 3 Příprava a pokus trestného činu

§ 20 Příprava

(1) Jednání, které záleží v úmyslném vytváření podmínek pro spáchání zvláště závažného zločinu (§ 14 odst. 3), zejména v jeho organizování, opatřování nebo přizpůsobování prostředků nebo nástrojů k jeho spáchání, ve spolčení, srocení, v návodu nebo pomoci k takovému zločinu, je přípravou jen tehdy, jestliže to trestní zákon u příslušného trestného činu výslovně stanoví a pokud nedošlo k pokusu ani dokonání zvláště závažného zločinu.

(2) Příprava je trestná podle trestní sazby stanovené na zvláště závažný zločin, k němuž směřovala, jestliže trestní zákon nestanoví něco jiného.

(3) Trestní odpovědnost za přípravu k zvláště závažnému zločinu zaniká, jestliže pachatel dobrovolně upustil od dalšího jednání směřujícího k spáchání zvláště závažného zločinu a

- a) odstranil nebezpečí, které vzniklo zájmu chráněnému trestním zákonem z podniknuté přípravy, nebo
- b) učinil o přípravě k zvláště závažnému zločinu oznámení v době, kdy nebezpečí, které vzniklo zájmu chráněnému trestním zákonem z podniknuté přípravy, mohlo být ještě odstraněno; oznámení je nutno učinit státnímu zástupci nebo policejnímu orgánu, voják může místo toho učinit oznámení nadřízenému.

(4) Je-li na činu zúčastněno více osob, nebrání zániku trestní odpovědnosti za přípravu pachatele, který takto jednal, je-li čin dokonán ostatními pachateli nezávisle na jeho dřívějším přispění k činu nebo přes jeho včasné oznámení.

(5) Ustanovením odstavců 3 a 4 není dotčena trestní odpovědnost pachatele za jiný dokonáný trestný čin, který již jednáním uvedeným v odstavci 1 spáchal.

k omentář k § 20

Pro přípravné jednání je podstatné to, že toto stadium trestné činnosti bude trestné pouze u zvláště závažných zločinů (§ 14 odst. 3), a to v případech uvedených ve zvláštní části trest-

ního zákoníku. K upřesnění došlo při formulaci dobrovolného upuštění od přípravy, přičemž nová úprava zdůrazňuje dobrovolné upuštění od dalšího jednání směřujícího k zvláště závažnému zločinu, která se vztahuje k odstranění nebezpečí, které vzniklo zájmu chráněnému trestním zákonem z podniknuté přípravy, tak u učiněného oznámení o přípravě k zvláště závažnému zločinu v době, kdy nebezpečí, které vzniklo zájmu chráněnému trestním zákonem z podniknuté přípravy, mohlo být ještě odstraněno.

§ Z judikatury

- **Roz. 20/69 – II – K rozdílu mezi přípravou a pokusem u trestného činu vraždy.** Posouzení skutku jako přípravy uvedeného trestného činu není na překážku, že pachatel byl zabráněno osobami přítomnými při činu v jednání, které by bezprostředně směřovalo k dokonání vraždy. Existence překážky, pro niž pachatel nemohl bezprostředně zaútočit na předmět vražedného útoku, není rozhodná pro posouzení činu jako pokusu vraždy, třebaš šlo o objektivní, na vůli pachatele nezávislou překážku.

- **Roz. 52/70 – I –** Nejde o dobrovolné upuštění od přípravy k trestnému činu podle § 7 odst. 3 písm. a) tr. zák., jestliže pachatel upustil od dalšího jednání směřujícího k spáchání trestného činu pod vlivem překážky, anebo jestliže uskutečnění svého záměru toliko odložil na pozdější dobu.

II – Upustí-li některý ze spolupachatelů dobrovolně od dalšího jednání směřujícího k spáchání trestného činu, nezaniká u něho trestnost přípravy k trestnému činu, pokud:

- a) neodstraní nebezpečí, které vzniklo zájmu chráněnému trestním zákonem z podniknuté přípravy ze strany ostatních spolupachatelů, nebo
- b) neučiní o přípravě k trestnému činu oznámení v době, kdy nebezpečí, které vzniklo zájmu chráněnému trestním zákonem z podniknuté přípravy ostatních spolupachatelů, mohlo být ještě odstraněno.

- **Roz. 12/81 – II –** Trestnost přípravy k trestnému činu nezaniká, jestliže pachatel od dokonání činu upustil jen proto, že věděl, že čin nemůže dokonat, aniž by při tom nebyl odhalen.

- **Roz. 14/93**

- **Roz. 30/96**

- **Roz. 46/98 – I –** Skutečnost, že osoba zjednaná pachatelem k tomu, aby za úplatu usmrtila jiného, od svého počátku pouze předstírá záměr takový čin provést, nevylučuje u pachatele, který ji zjednal, naplnění formál-

ních podmínek trestní odpovědnosti za přípravu k trestnému činu vraždy.

- **Roz. 18/13** – U pokračování v trestném činu podle § 116 tr. zákoníku je třeba posuzovat splnění zákonných předpokladů pro **dobrovolné upuštění od přípravy podle § 20 odst. 3 tr. zákoníku** ve vztahu ke každému dílčímu útoku samostatně. Proto je možné upustit od přípravy k trestnému činu jen u některého z dílčích útoků, kdežto u jiných tomu tak být nemusí.

Odstraněním nebezpečí, které vzniklo zájmu chráněnému trestním zákonem z podniknuté přípravy k zvlášť závažnému zločinu, se ve smyslu § 20 odst. 3 písm. a) tr. zákoníku rozumí v případě pokračování v trestném činu dobrovolné odstranění konkrétního nebezpečí hrozícího z jednotlivého dílčího útoku, u něhož tím zaniká trestní odpovědnost. Nemíjí však již třeba, aby pachatel odstranil ze svého dosahu vše, co vytvářelo možnost spáchat jiný trestný čin, např. aby se zbavil všech prostředků nebo nástrojů, které byly určeny ke spáchání zvlášť závažného zločinu, od něhož dobrovolně upustil pod podmínkou § 20 odst. 3 písm. a) tr. zákoníku, a které by mohly sloužit k provedení jiného činu za jiných časových a dalších okolností.

- **Roz. 1/15**

- **Roz. 37/15** – Pokud došlo již k dokonání trestných činů, pak i ty části skutků, které v případě, že by čin nebyl dokonán, byly jen přípravou, jsou součástí tohoto dokonání trestného činu, byť přípravné jednání se ještě v celém rozsahu neuplatnilo při jeho spáchání, neboť dojde-li k pokusu nebo k dokonání činu, příprava se již v právní kvalifikaci pachateli zvlášť nepřičítá (srov. § 20 odst. 1 tr. zákoníku). To ovšem neznamená, že by skutkové okolnosti neměly být v tomto směru v popisu skutku ve výroku o vině uvedeny (srov. č. 38/1959 Sb. rozh. tr.), neboť jsou rozhodné z hlediska rozsahu, povahy a závažnosti trestné činnosti, která byla nad rámec dokonáných trestných činů zamýšlena.

Příprava má v poměru k pokusu, dokonání zvlášť závažnému zločinu i k účastenství podpůrnou povahu. Proto **jakmile přípravné jednání přerostlo již pouhé vytváření podmínek pro jeho spáchání a dostalo se již do stadia pokusu nebo dokonání, bude pachatel trestný jen pro tuto dosaženou závažnější formu deliktu (u dílem dokonání trestného činu s výjimkou, kdy pokus směřoval ke kvalifikované skutkové podstatě, která v tomto směru nebyla naplněna – srov. č. 15/1996-I. a č. 27/2000 Sb. rozh. tr.).**

V takovém případě je třeba pachatele uznat vinným jen pokusem nebo dokonáním trestným činem a ve skutku vyjádřit i tu jeho část, která by byla jinak jen přípravou, i kdyby příprava u posuzovaného trestného činu nebyla trestná. Např. u trestného činu zkrácení daně, poplatku a podobné povinné platby podle § 240 tr. zákoníku jde v této souvislosti též o vyjádření rozsahu zkrácení daně, ke kterému pachatel směřoval, neboť jinak by nebyla náležitě vyjádřena povaha a závažnost spáchaného trestného činu.

- **Roz. 28/18 – I** – Příklad tzv. návodu nezdařeného, kdy se návodci nepodaří v naváděném vzbudit rozhodnutí spáchat zamýšlený trestný čin, a tzv. návodu bezvýsledného, kdy návod sám o sobě úspěšný sice byl, nicméně rozhodnutý hlavní pachatel (naváděný) se dosud ani nepokusil o daný trestný čin, je možno posoudit pouze jako pokus návodu, který je jen přípravou trestného činu podle § 20 odst. 1 tr. zákoníku, která je trestná, pokud jde o zvlášť závažný zločin podle § 14 odst. 3 tr. zákoníku a trestní zákon to u příslušného trestného činu výslovně stanoví.

- **Roz. 28/18 – II** – (viz § 254)

- **Roz. 35/18** – Přípravou trestného činu podle § 20 odst. 1 tr. zákoníku se rozumí úmyslné vytváření podmínek pro spáchání zvlášť závažného zločinu. **Pouhou myšlenkou spáchat trestný čin, která je beztrestná ve smyslu zásady cogitationis poenam nemo patitur (za samotný úmysl spáchat trestný čin se netrestá, resp. myšlenky trestu nepodléhají), nelze považovat za přípravu trestného činu; podobně je tomu zásadně i u projevu myšlenky spáchat trestný čin, není-li již takovýto projev myšlenky sám o sobě trestný.** Tím se příprava liší na jedné straně od beztrestného projevu úmyslu spáchat zvlášť závažný zločin a na druhé straně od pokusu trestného činu, při němž pachatelovo jednání pokračovalo dále než příprava, neboť již bezprostředně směřuje k jeho dokonání. **Projev myšlenky spáchat trestný čin, zejména jde-li o projev verbální, bude výjimečně trestný jako příprava tehdy, pokud pachatel již přistoupil též ke konkrétnímu jednání, z něhož by byla patrná reálnost jeho myšlenky konkrétní trestný čin (např. vraždu) uskutečnit, byť nikoli bezprostředně.** Pro vystižení hranice mezi beztrestným vyjádřením úmyslu čin spáchat, které přípravou ještě není, a situací, kdy jde již o vytváření podmínek pro spáchání zvlášť závažného zločinu, a tedy přípravu podle § 20 odst. 1 tr. zákoníku, je důležité zhodnocení konkrétních okolností, za nichž k vyjádření myšlenky pachatele a případně jejím sdělení jiné osobě došlo. **Verbální projev myšlenky spá-**

chat trestný čin může být trestný, je-li jím naplněna skutková podstata některého z trestných činů (delicta sui generis), u nichž pro naplnění jejich zákonných znaků není rozhodné, zda pachatel zamýšlí skutečně svou hrozbu uskutečnit (např. nebezpečné vyhrožování podle § 353 tr. zákoníku).

- **Roz. 12/24** – Za odstranění nebezpečí ve smyslu § 20 odst. 3 písm. a) tr. zákoníku nelze považovat dočasné zneprístupnění internetových stránek, prostřednictvím kterých pachatel uváděl v omyl jiné osoby, aby od nich vylákal peníze na nákup neexistujících dluhopisů v rozsahu způsobení škody velkého rozsahu. Takové jednání není důvodem zániku trestní odpovědnosti za přípravu zločinu podvodu podle § 20 odst. 1 a § 209 odst. 1, odst. 5 písm. a) tr. zákoníku.

§ 21

Pokus

(1) Jednání, které bezprostředně směřuje k dokonání trestného činu a jehož se pachatel dopustil v úmyslu trestný čin spáchat, je pokusem trestného činu, jestliže k dokonání trestného činu nedošlo.

(2) Pokus trestného činu je trestný podle trestní sazby stanovené na dokonání trestný čin.

(3) Trestní odpovědnost za pokus trestného činu zaniká, jestliže pachatel dobrovolně upustil od dalšího jednání směřujícího k dokonání trestného činu a

- odstranil nebezpečí, které vzniklo zájmu chráněnému trestním zákonem z podniknutého pokusu trestného činu, nebo
- učinil o pokusu trestného činu oznámení v době, kdy nebezpečí, které vzniklo zájmu chráněnému trestním zákonem z podniknutého pokusu trestného činu, mohlo být ještě odstraněno; oznámení je nutno učinit státnímu zástupci nebo policejnímu orgánu, voják může místo toho učinit oznámení nadřízenému.

(4) Je-li na činu zúčastněno více osob, nebrání zániku trestní odpovědnosti za pokus pachatele, který takto jednal, je-li čin dokonán ostatními pachateli nezávisle na jeho dřívějším přispění k činu nebo přes jeho včasné oznámení.

(5) Ustanovením odstavců 3 a 4 není dotčena trestní odpovědnost pachatele za jiný doko-

naný trestný čin, který již jednáním uvedeným v odstavci 1 spáchal.

k omentář k § 21

Jednání pachatele již bezprostředně naplňují zákonné znaky trestného činu, pouze nenastane jeho následek. Např. pachatel v úmyslu poškozeného usmrtit použije střelnou zbraň, ale výstřel poškozeného mine. Oproti přípravě, je pokus v zásadě možný u všech úmyslných trestných činů.

V případech pokusu se lze též zmínit o některých pojmech, jako např. **pokus nezpůsobilými prostředky** (viz Roz. 12/91), **pokus na nezpůsobilém předmětu útoku** (např. usmrcení lidského plodu na ženě, která není těhotná), pojmu bezprostředně směřuje (viz Roz. 20/69), **dobrovolné upuštění** (viz Roz. 3/80); **pokus ukončený**, kdy pachatel učíní vše nezbytné k dokonání trestného činu, avšak k jeho dokonání nedojde; **pokus neukončený**, kdy pachatel ještě neučinil vše, co považoval za potřebné k dokonání trestného činu.

§ Z judikatury

- **Roz. 33/65 – I** – Vykoná-li pachatel jednání, které je popsáno ve zvláštní části trestního zákona, v úmyslu trestný čin spáchat, jde o jednání, které bezprostředně směřuje k dokonání trestného činu a jde proto o pokus trestného činu, jestliže k jeho dokonání nedošlo.

II – O dobrovolné upuštění od pokusu trestného činu znárodnění nejde tehdy, jestliže pachatel od dalšího násilného jednání upustil jen proto, že napadená použila lsti, které pachatel uvěřil.

- **Roz. 21/72 – II** – Nejde o dobrovolné upuštění od dokonání trestného činu v zmysle § 8 ods. 3 písm. a) Tr. zák., ak bol páchatel pri čine prichytený a od ďalšieho konania upustil len preto, že sa obával odhalenia.

- **Roz. 53/76 – I** – Jako pokus lze posoudit i jednání, jímž pachatel sice ještě nezačal naplňovat objektivní stránku trestného činu popsanou ve zvláštní části trestního zákona, ale které má přímý význam pro dokonání trestného činu, uskutečňuje se v bezprostřední časové souvislosti s následkem, který má nastat, a na místě, kde má dojít k následku trestného činu.

Jednání pachatelů, kteří v úmyslu násilím nebo pohrůzkou bezprostředního násilí vynutit na poškozeném prozrazení úkrytu jeho peněz a potom se jich zmocnit a kteří vniknou za tím účelem do domu poškoze-

ného, kde se zmocňují věci mu náležejících a k násilí nebo pohrůzce bezprostředního násilí nedojde jen proto, že poškozený se před pachatelem v domě ukryl, je třeba posoudit jako pokus trestného činu loupeže podle § 8 odst. 1, § 234 odst. 1 tr. zák. a nikoli jen jako přípravu k tomuto trestnému činu.

- **Roz. 10/79** – Jestliže pachatel pohrůzkou násilí jiného nutí, aby něco konal, opominul nebo trpěl, napadený však v důsledku svého zdravotního stavu (bezvědomí) nemůže pohrůzku vnímat, jde jen o pokus trestného činu vydírání podle § 8 odst. 1, § 235 tr. zák. a nikoli o dokonání trestný čin vydírání podle § 235 tr. zák.

- **Roz. 2/80** – K dokonání trestného činu loupeže podle § 234 odst. 1 tr. zák. postačí užití násilí nebo pohrůzky bezprostředního násilí proti někomu v úmyslu zmocnit se cizí věci. Jestliže však úmysl pachatele směřoval k tomu, aby zmocněním se věci způsobil značnou škodu, avšak k takovému následku nedojde, jsou jeho jednáním naplněny jen znaky pokusu trestného činu loupeže podle § 8 odst. 1, § 234 odst. 1, 2 písm. b) tr. zák.

- **Roz. 27/00**

- **Roz. 7/07** – **K zániku trestnosti tzv. ukončeného pokusu trestného činu se vyžaduje dobrovolné aktivní jednání pachatele předpokládané ustanovením § 8 odst. 3 písm. a) nebo b) tr. zák., které však také současně představuje i změnu jeho vnitřního postoje k zamýšlenému následku, tj. vyžaduje se, aby pachatel upustil od svého původního záměru.**

Proto se **nemůže dovolávat zániku trestnosti takového pokusu pachatel, který bodl poškozeného nožem do oblasti břicha v úmyslu ho usmrtit** a poté sice nepokračoval v dalších útocích proti tělu poškozeného, přivolal lékařskou pomoc a čin oznámil policii, **avšak dával najevo, že chce, aby poškozený zemřel, přičemž k smrti poškozeného nedošlo jen v důsledku náhodných okolností nezávislých na pachateli, tudíž neučinil vše, co bylo nutné k odstranění nebezpečí, které vzniklo zájmu chráněnému trestním zákonem z podniknutého pokusu.**

- **Roz. 38/07 – II – Dobrovolné upuštění od pokusu trestného činu úvěrového podvodu podle § 8 odst. 1 a § 250b odst. 1 tr. zák. je vyloučeno nejen za předpokladu, že pachatel zanechal dalšího jednání až po vysloveném projevu poškozeného, který dal pachateli najevo odhalení jeho podvodného jednání, ale i tehdy, jestliže tak pachatel učinil poté, co ho poškozený upozornil na pochybnosti o správnosti předložených údajů v žádosti o poskytnutí úvěru, o jejichž nepravdivosti pachatel věděl.**

- **Roz. 54/09 – I – (viz § 33)**

- **Roz. 53/11 – II – Pro počátek běhu promlčecí doby (§ 34 odst. 2 tr. zákoníku) je u pokusu trestného činu rozhodný okamžik, kdy pachatel ukončil jednání bezprostředně směřující k dokonání trestného činu ve smyslu § 21 odst. 1 tr. zákoníku.**

V případech, že tzv. nepřímý pachatel k provedení činu, který zůstal ve stadiu pokusu, užil jiné osoby ve smyslu § 22 odst. 2 tr. zákoníku, tak je pro počátek běhu promlčecí doby rozhodný okamžik ukončení jednání ze strany této osoby (tzv. živého nástroje).

- **Roz. 9/12 – II – V případě neukončeného pokusu stačí k zániku jeho trestnosti podle § 8 odst. 3 písm. a) tr. zák., že se pachatel dobrovolně zdrží dalšího jednání, které považuje za potřebné k dokonání činu (viz rozhodnutí pod č. 16/1979 Sb. rozh. tr.).**

V případě ukončeného pokusu obvykle nestačí pouhé zdržení se dalšího jednání jako u neukončeného pokusu, nýbrž je třeba dobrovolného aktivního zásahu pachatele k odstranění nebezpečí, které vzniklo zájmu chráněnému trestním zákonem z podniknutého pokusu (popřípadě je třeba dobrovolně učinit oznámení o pokusu v době, kdy takové nebezpečí mohlo být ještě odstraněno příslušným orgánem).

Trestnost již ukončeného pokusu nezanikne upuštěním od opakování pokusu, a to ani tehdy, jestliže pachatel mohl bez obtíží opakovat tento pokus.

- **Roz. 1/15** – (viz § 20)

- **Roz. 37/15** – (viz § 20)

- **Roz. 2/16** – (viz § 15)

- **Roz. 19/16 – Znak dokonání trestného činu podvodu podle § 209 odst. 1 tr. zákoníku „způsobení škody na cizím majetku“ nemůže jeden z manželů naplnit podvodným zkrácením společného jmění manželů, neboť pod pojmem „cizí majetek“ u trestného činu podvodu je třeba rozumět majetek, který nenáleží pachateli nebo nenáleží výlučně jen jemu, přičemž vzhledem k povaze institutu společného jmění manželů je každý z manželů úplným vlastníkem celého takového majetku.**

Není však vyloučeno, aby podvodné jednání jednoho z manželů vůči tomuto majetku spočívající v tom, že druhému z manželů zamlčel skutečnost, že vytvořil společně s další osobou fiktivní a ničím nepodložený závazek, aby tak záměrně snížil hodnotu majetku ve společném jmění manželů, které bylo provedeno v souvislosti s očekávaným rozvodovým řízením a s vyřazením společného jmění manželů a směřovalo

ke způsobení následku, který měl nastat až rozvodem manželství a vypořádáním majetku ze společného jmění manželů bylo posuzováno jako pokus trestného činu podvodu podle § 21 odst. 1 a § 209 tr. zákoníku. Odčerpání majetku ze společného jmění manželů tímto způsobem bylo jen mezistupněm vyplývajícím z právního stavu v době podvodného jednání, když konečným cílem pachatele bylo, aby pro případ vypořádání společného jmění manželů získal pro sebe větší podíl ze společného jmění manželů, než by nabyl bez takového podvodného jednání.

- **Roz. 49/19 – Trestný čin úvěrového podvodu vymezený v § 211 odst. 1 tr. zákoníku je dokonán již tím, že jeho pachatel při sjednávání úvěrové smlouvy nebo při čerpání úvěru uvede nepravdivé nebo hrubě zkreslené údaje nebo podstatné údaje zamlčí. Jestliže pachatel naplní znaky základní skutkové podstaty trestného činu úvěrového podvodu podle § 211 odst. 1 tr. zákoníku v úmyslu způsobit škodu ve výši dosahující hranice škody uvedené jako okolnost podmiňující použití vyšší trestní sazby [viz § 211 odst. 4, odst. 5 písm. c), odst. 6 písm. a) tr. zákoníku], která je znakem kvalifikované skutkové podstaty a která však nenastane (typicky nedojde k poskytnutí úvěru), je nutno **takové neúspěšné jednání posuzovat jako jeden trestný čin, a to jako pokus trestného činu úvěrového podvodu podle § 21 odst. 1, § 211 odst. 1, odst. 4 nebo odst. 5 písm. c) nebo odst. 6 písm. a) tr. zákoníku.****

- **Roz. 6/23 – Pokus trestného činu poškození věřitele podle § 21 odst. 1 a § 222 odst. 2 písm. b) tr. zákoníku může spáchat i jeden z věřitelů dlužníka v insolvenčním řízení vedeném ohledně majetku dlužníka, pokud v něm v úmyslu poškodit jiného věřitele přihlásí svou pohledávku ve výši, na kterou nemá nárok, a jestliže by jejím uspokojením došlo k poškození jiného věřitele téhož dlužníka. **K zániku trestní odpovědnosti za takový pokus podle § 21 odst. 3 tr. zákoníku pak může dojít tím, že tento věřitel následně sám omezí přihlášenou pohledávku z původní výše, na kterou nemá nárok, na takovou, na níž má nárok, i když tak učiní poté, co jeho pohledávku popře insolvenční správce, dlužník nebo jiný přihlášený věřitel.****

- **Roz. 15/24 – Ukončeného pokusu zločinu vraždy podle § 21 odst. 1, § 140 odst. 1 tr. zákoníku se dopustí i pachatel, jenž zanechá svého útočného jednání vůči poškozenému v okamžiku, kdy ten upadne do bezvědomí, které pachatel vnímá jako jeho usmrcení. Vzhledem k tomu, že v jeho předstávě jde o dokonáný trestný čin, nelze pak zanechání dalšího útočného jednání hodnotit jako dobrovolné upuštění od pokusu ve smyslu § 21 odst. 3 tr. zákoníku.**

- **Roz. 48/25 – O pokus trestného činu podvodu podle § 21 odst. 1 a § 209 odst. 1, odst. 4 písm. d) tr. zákoníku jde, jestliže pachatel pro realizaci svého podvodného úmyslu obohatit se vědomě jako fiktivní věřitel přihlásil do dědického řízení neexistující pohledávky, které měly vzniknout podle smluv o neexistujících půjčkách, jež pachatel přiměl podepsat zůstavitele krátce před jeho smrtí, přičemž se tímto svým jednáním pokusil způsobit dědicům značnou škodu.**

Díl 4

Pachatel, spolupachatel a účastník trestného činu

§ 22

Pachatel

(1) Pachatelem trestného činu je, kdo svým jednáním naplnil znaky skutkové podstaty trestného činu nebo jeho pokusu či přípravy, je-li trestná.

(2) Pachatelem trestného činu je i ten, kdo k provedení činu užil jiné osoby, která není trestně odpovědná pro nedostatek věku, nepříčetnost, omyl, anebo proto, že jednala v nutné obraně, krajní nouzi či za jiné okolnosti vylučující protiprávnost, anebo sama nejednala nebo nejednala zaviněně. Pachatelem trestného činu je i ten, kdo k provedení činu užil takové osoby, která nejednala ve zvláštním úmyslu či z pohnutky předpokládané zákonem; v těchto případech není vyloučena trestní odpovědnost takové osoby za jiný trestný čin, který tímto jednáním spáchala.

k omentář k § 22

Zatímco v odstavci 1 je definován přímý pachatel trestného činu, odstavec 2 se týká tzv. nepřímého pachatele, tj. toho, kdo ke spáchání činu užil jiné osoby (např. užije ke spáchání trestného činu krádeže trestně neopovědného dítěte).

§ Z judikatury

- **Roz. 51/70 – II – Ak spácha pachatel trestný čin společným konáním s osobou pro nedostatek věku trestně nezodpovědnou (§ 11 tr. zák.), nejde o spolupachatelstvo podlé § 9 ods. 2 Tr. zák., ale o spáchání trestného činu jediným pachatelem podlé § 9 ods. 1 tr. zák.**

- **Roz. 10/96** – *Jednání pachatele, jímž navede trestně neodpovědnou osobu k činu jinak trestnému, nelze posoudit jako návod k trestnému činu podle § 10 odst. 1 písm. b) tr. zák., ale jako pachatelství takového trestného činu ve smyslu § 9 odst. 1 tr. zák. Jde o jeden z případů tzv. nepřímého pachatelství, kdy pachatel využije jiné osoby jako ži- vého nástroje.*
- **Roz. 37/10** – (viz § 211)
- **Roz. 36/18** – (viz § 18)
- **Roz. 5/21** – *Pachatelem přečinu maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání podle § 337 odst. 1 písm. h) tr. zákoníku může být i osoba nenacházející se ve výkonu trestu odnětí svobody, která zašle omamnou nebo psychotropní látku do věznice jiné osobě zde vykonávající trest odnětí svobody. Takové jednání lze považovat za závažné, i když nevykazuje znaky opakování či soustavnosti, je-li to odůvodněno dalšími okolnostmi, např. druhem a množstvím návykové látky.*
- **Roz. 11/24 – I** – (viz § 138)
- **Roz. 32/25 – I.** – *Nedbalostní trestný čin může spáchat jediný pachatel, nerozlišují se u něj žádné formy trestné součinnosti, tedy ani spolupachatelství (§ 23 tr. zákoníku), účastenství (§ 24 tr. zákoníku) a ani přímé a nepřímé pachatelství (§ 22 odst. 2 tr. zákoníku). U každé osoby, má-li být pachatelem nedbalostního trestného činu, se posuzuje samostatně, zda svým jednáním z nedbalosti kauzálně přispěla k následku, třebaže jeho způsobení záviselo i na jednání dalších osob.*

§ 23 Spolupachatel

Byl-li trestný čin spáchán úmyslným společným jednáním dvou nebo více osob, odpovídá každá z nich, jako by trestný čin spáchala sama (spolupachatelé).

k omentář k § 23

Byl-li trestný čin spáchán úmyslným společným jednáním dvou nebo více osob, odpovídá každá z nich, jako by trestný čin spáchala sama (spolupachatelé).

Předchozí právní úprava spolupachatelství provedená ustanovením § 9 odst. 2 trest. zákona je doplněna o slovo „úmyslným“. Důvodová zpráva k tomuto ustanovení zdůrazňuje, že teorie poukazuje oprávněně na to, že výklad pojmu „spáchání činu společným jednáním“ je problematický a je

v praxi vykládán neúměrně široce, kdy jako spolupachatelé jsou odsuzováni i osoby tzv. „volavky“ apod., např. v případě trestného činu loupeže. Podle teorie jednání takových osob pouze usnadňuje činnost pachatele, a proto (viz důvodová zpráva) – „by bylo správnější posuzovat taková jednání za pomoc ve vztahu k některému z uvedených trestných činů a nikoli za spolupachatelství“.

§ Z judikatury

- **Roz. 50/68 – I** – *Spolupachatelství ve smyslu § 9 odst. 2 tr. zák. je možné jenom u úmyslného trestného činu. U nedbalostního trestného činu se mohou vyskytnout případy pouze spolupachatelství podobné, spočívající v tom, že dvě nebo více osob jednáním, směřujícím k beztrestnému následku, způsobí trestný následek zaviněný z nedbalosti. V takovém případě se odpovědnost za celý způsobený následek posuzuje u každého pachatele samostatně na základě toho jednání, které sám spáchal, nikoliv jako spolupachatelství na základě společného jednání.*
- **Roz. 49/71 – V** – *Spolupachatelovi podla § 9 ods. 2 Tr. zák. sa ťažší následok spôsobený úmyselne druhým spolupachateľom pripíše i vtedy, keď ho sám zavinil len z nedbalosti [§ 6 písm. a) Tr. zák.], pokiaľ zákon nevyžaduje úmyselné zavinenie.*
- **Roz. 15/67 – O** *spáchanie trestného činu spoločným konaním (spoločné naplnenie znakov príslušného ustanovenia osobitnej časti trestného zákona) ide vtedy, keď každý zo spolupáchateľov svojím konaním naplnil všetky náležitosti konania uvedeného v príslušnom ustanovení osobitnej časti trestného zákona, alebo vtedy, keď každý zo spolupáchateľov naplnil len niektorý zo znakov konania uvedeného v príslušnom ustanovení osobitnej časti trestného zákona, avšak súhrn konania spolupáchateľov naplňuje súhrn znakov konania uvedeného v príslušnom ustanovení osobitnej časti trestného zákona alebo konečne vtedy, keď jednotlivé zložky spoločnej trestnej činnosti síce samé o sebe znaky konania uvedeného v príslušnom ustanovení osobitnej časti trestného zákona nenapĺňujú, avšak vo svojom súhrne predstavujú konanie popísané v príslušnom ustanovení osobitnej časti trestného zákona.*
- **Roz. 49/09 – I** – *Spolupachatelství z hlediska § 9 odst. 2 tr. zák. vyžaduje společné jednání a společný úmysl spáchat trestný čin, přičemž společné jednání může probíhat nejen současně, ale i postupně, po-*

kud na sebe časově navazuje a jednání každého spolupachatele je článkem řetězu společných činností, ve kterém předchází činnost je bezprostřední a nutnou součástí další činnosti, a takové společné jednání směřuje k přímému vykonání trestného činu a ve svém celku tvoří jeho skutkovou podstatu. Proto jednání policisty, jenž přesto, že věděl, že se dopravní nehoda nestala, vyhotovil v dohodě s dalším pachatelem nepravdivý záznam o dopravní nehodě (s konkrétními rozvedenými údaji o okolnostech a příčinách dopravní nehody), který tento pachatel za účelem získání pojistného plnění, na něž nebyl právní nárok, předložil v úzké časové souvislosti jako nezbytnou podmínku pro uplatnění nároku na plnění z pojistné smlouvy, je třeba posuzovat jako jednání spolupachatele podle § 9 odst. 2 tr. zák., a nikoli jen jako jednání pomocníka podle § 10 odst. 1 písm. c) tr. zák.

- **Roz. 36/10** – (viz § 222)
- **Roz. 42/10 – II – Ke spolupachatelství ve smyslu § 9 odst. 2 tr. zák. není třeba, aby se všichni spolupachatelé podíleli na trestné činnosti stejnou měrou. Stačí i částečné přispění, třeba i v podřízené roli, pokud je vedeno stejným úmyslem jako činnost ostatních spolupachatelů a je-li objektivně i subjektivně složkou děje (článkem řetězu) tvořícího ve svém celku trestné jednání (viz např. rozhodnutí pod č. 36/1973-I. Sb. rozh. tr.).**

Jestliže se podle tzv. skutkové věty rozsudku soudu prvního stupně obviněný podílel na spáchání trestného činu brání rukojmí podle § 234a tr. zák. po celou dobu jeho páčání tak, že se účastnil již prvotní domluvy o možnosti jej spáchat, průběžně se informoval o majetkových a osobních poměrech poškozeného, o možnostech zaplacení požadované peněžní částky, o osobách, které disponují s peněžními prostředky poškozeného, působil na poškozené, aby nic neoznámovali policejním orgánům, a měl převzít výkupné, k čemuž nedošlo z objektivních důvodů, pak jde o činnost, která představuje onen pomyslný článek řetězu tvořícího ve svém souhrnu trestné jednání a kterou lze posoudit jako spolupachatelství podle § 9 odst. 2 tr. zák., neboť takové konkrétní jednání obviněného již přesahuje hranice účastenství ve formě pomoci nebo návodu podle § 10 odst. 1 písm. b), c) tr. zák.

- **Roz. 4/12** – (viz § 173)
- **Roz. 40/17** – Při právní kvalifikaci činu obviněných manželů, kteří společným jednáním zmařili i jen částečně jednak společné závazky a jednak samostatné závazky vůči jejich věřitelům, jako trestného činu poškozování věřitele podle § 256 tr. zák. (nyní poškození věřitele podle § 222

tr. zákoníku), je třeba rozlišit, který z manželů má na základě závazkového právního vztahu vůči věřiteli postavení dlužníka, tj. zda jeho jednání představuje poškozování vlastního věřitele podle § 256 odst. 1 tr. zák. (nyní § 222 odst. 1 tr. zákoníku) nebo poškozování věřitele jiné osoby ve smyslu § 256 odst. 2 tr. zák. (nyní § 222 odst. 2 tr. zákoníku). **Takové společné jednání manželů, kterým při naplnění všech znaků skutkové podstaty trestného činu poškozování věřitele způsobili škodu velkého rozsahu, je třeba posoudit u každého z nich jako trestný čin poškozování věřitele podle § 256 odst. 1 písm. a), odst. 2 písm. a), odst. 4 tr. zák. [nyní poškození věřitele podle § 222 odst. 1 písm. a), odst. 2 písm. a), odst. 4 písm. a) tr. zákoníku] spáchaný ve spolupachatelství podle § 9 odst. Roz. 40/17. 2 tr. zák. (nyní § 23 tr. zákoníku).**

- **Roz. 45/18** – Jestliže se spolupachatelé (§ 23 tr. zákoníku) předem dohodli na společném fyzickém napadení nejméně dvou osob, přičemž s ohledem na způsob provedení útoku a intenzitu užitého násilí byli přinejmenším srozuměni i s tím, že někomu z napadených může být způsobena vážná porucha zdraví, pro naplnění znaku kvalifikované skutkové podstaty zločinu těžkého ublížení na zdraví podle § 145 odst. 1, odst. 2 písm. a) tr. zákoníku u každého z nich není významné, že někteří ze spolupachatelů sami nenapadli nejméně dvě osoby a že svým dílčím jednáním nikomu nezpůsobili těžkou újmu na zdraví (viz přiměřeně rozhodnutí pod č. 42/2010-II. Sb. rozh. tr.).

- **Roz. 25/22** – Společné jednání spolupachatelů ve smyslu § 23 tr. zákoníku nemusí probíhat současně (ale postačí bezprostřední časová návaznost jednotlivých aktivit spolupachatelů) a není třeba, aby se všichni spolupachatelé zúčastnili na trestné činnosti stejnou měrou. U určitého typu trestné činnosti (např. neoprávněného opatření, padělání a pozměnění platebního prostředku podle § 234 tr. zákoníku) ani není nezbytné, aby se spolupachatelé fyzicky stýkali, ale postačí i jejich kontakt virtuální. **V případech zneužití platebního prostředku (např. získáním identifikačních údajů k platebním kartám), jímž docházelo k platbám na internetu, není z hlediska spolupachatelství podstatné, kdo fyzicky provedl příslušné peněžní transakce nebo pokusy o ně.**

Okolnost, že každý ze spolupachatelů sledoval při společném jednání svůj vlastní prospěch, nevylučuje, aby úmysl byl všem pachatelům společný.

- **Roz. 11/24 – I** – (viz § 138)
- **Roz. 32/25 – I** – (viz § 22)

§ 24 Účastník

(1) Účastníkem na dokonaném trestném činu nebo jeho pokusu je, kdo úmyslně

- a) spáchání trestného činu zosnoval nebo řídil (organizátor),
- b) vzbudil v jiném rozhodnutí spáchat trestný čin (návodce), nebo
- c) umožnil nebo usnadnil jinému spáchání trestného činu, zejména opatřením prostředků, odstraněním překážek, vylákaním poškozeného na místo činu, hlídáním při činu, radou, utvzováním v předsevzetí nebo slibem přispět po trestném činu (pomocník).

(2) Na trestní odpovědnost a trestnost účastníka se užije ustanovení o trestní odpovědnosti a trestnosti pachatele, jestliže trestní zákon nestanoví něco jiného.

(3) Trestní odpovědnost účastníka zaniká, jestliže dobrovolně upustil od dalšího účastenství na trestném činu a

- a) odstranil nebezpečí, které vzniklo zájmu chráněnému trestním zákonem z podniknutého účastenství, nebo
- b) učinil o účastenství na trestném činu oznámení v době, kdy nebezpečí, které vzniklo zájmu chráněnému trestním zákonem z podniknutého účastenství, mohlo být ještě odstraněno; oznámení je nutno učinit státnímu zástupci nebo policejnímu orgánu, voják může místo toho učinit oznámení nadřízenému.

(4) Je-li na činu zúčastněno více osob, nebrání zániku trestní odpovědnosti účastníka, který takto jednal, je-li čin spáchán ostatními pachateli nezávisle na jeho dřívějším přispění k činu nebo přes jeho včasné oznámení.

(5) Ustanovení odstavců 3 a 4 se nevztahuje na trestní odpovědnost účastníka za jiný trestný čin, který již jednáním uvedeným v odstavci 1 spáchal.

k omentář k § 24

Trestnost účastníka závisí na tom, zda hlavní pachatel trestný čin dokonal nebo se o něj alespoň pokusil (tzv. akcesorita účastenství). Zákon

rozlišuje 3 formy účastenství: – organizátorství, – návod, – pomoc.

§ Z judikatury

- **Roz. 67/71 – I – K rozlišování návodu a organizátorství.**

Organizátorství je ve srovnání s návodem závažnější a nebezpečnější formou trestné součinnosti, protože organizátor se ve svém jednání neomezuje jen na vzbuzení rozhodnutí spáchat trestný čin, ale vyvíjí širší a intenzivnější činnost, která svou povahou naplňuje zákonné znaky „zosnování“ a „řízení“ trestného činu.

II – Spolupachatelem trestného činu loupeže podle § 234 tr. zák. je i pachatel, který se zmocňuje cizí věci využívaje skutečnosti, že jeho společník zatím s použitím násilí překonává odpor poškozeného.

- **Roz. 15/81**

● **Roz. 15/65 – I – Účastnictvo na trestném čine vo forme pomoci** podľa § 10 ods. 1 písm. c) tr. zák. je možno spáchať len pred dokonáním trestného činu. Osoba, ktorá pomáha ukrývať a pozmeňovať odcudzenú vec z majetku v osobnom alebo súkromnom vlastníctve a koná bez predchádzajúcej dohody s pachateľom krádeže, sa dopúšťa trestného činu podielníctva podľa § 251 ods. 1 tr. zák.

● **Roz. 58/95 – Jednání pachatele, který převzme od jiného motorové vozidlo, aby je pro něho převezl přes hranice ČR do ciziny, ač ví, že jde o vozidlo získané trestným činem krádeže** a že je tak odstraňuje z místa možného odhalení, je třeba posuzovat jako ukrývání věci, jež naplňuje znaky trestného činu podílnictví podle § 251 odst. 1 písm. a) tr. zák. O pomoc k trestnému činu krádeže podle § 10 odst. 1 písm. c), § 247 tr. zák. by šlo jen tehdy, když by tak jednal po dohodě s pachatelem, která by předcházela spáchání krádeže.

● **Roz. 59/05 – Jestliže byl obviněný přítomen alespoň částí násilného jednání pachatele vůči poškozenému, které směřovalo ke zmocnění se jeho věcí, anebo z jiných důvodů o takovém jednání věděl, a poté, když se pachatel věci poškozeného takto zmocňoval, s ním je (popř. některou z nich) odnášel z bytu poškozeného, pak takové jednání obviněného je nutno posoudit jako účastenství ve formě pomoci k trestnému činu loupeže** podle § 10 odst. 1 písm. c), § 234 odst. 1 tr. zák., a nikoliv jen jako pomoc k trestnému činu krádeže podle § 247 odst. 1 tr. zák.

Účastenství ve formě pomoci k trestnému činu loupeže je možné, na rozdíl od spolupachatelství k tomuto trestné-

mu činu, i poté, co pachatel trestný čin loupeže již dokončil, avšak ještě nedokončil (srov. rozhodnutí pod č. 34/1968 Sb. rozh. tr.).

- **Roz. 51/06**
- **Roz. 48/09** – Povaha pomoci a její význam pro spáchání trestného činu (hlavního) pachatele vyžadují individuální hodnocení nebezpečnosti činu pro společnost u pomocníka [§ 10 odst. 1 písm. c) tr. zák.] ve srovnání s pachatelem (§ 9 odst. 1 tr. zák.) trestného činu. Proto nutnost přihlídnout k okolnosti, která podmiňuje použití vyšší trestní sazby ve smyslu § 88 odst. 1 tr. zák., nemusí vždy odůvodňovat u pomocníka stejné skutečnosti jako u pachatele trestného činu. **V konkrétním případě je tedy třeba se vždy vypořádat s tím, jakým způsobem pomoc účastníka ovlivnila provedení trestného činu pachatele, včetně toho zda a jaký význam měla taková pomoc i z hlediska naplnění okolnosti, která podmiňuje použití vyšší trestní sazby.**

- **Roz. 49/09 – I** – (viz § 23)
- **Roz. 37/10** – (viz § 211)
- **Roz. 42/10 – II** – (viz § 23)
- **Roz. 52/10 – I** – K naplnění objektivní stránky účastnictví ve formě organizátorství podle § 10 odst. 1 písm. a) tr. zák. se vyžaduje, aby organizátor zosnoval nebo řídil spáchání trestného činu.

Zosnování trestného činu je činnost, která spadá do stadia před spácháním trestného činu a spočívá zejména v iniciování dohody o spáchání trestného činu, ve vymyšlení plánu jeho spáchání, ve vyhledání osob, které se na něm budou podílet, v zajišťování jejich vzájemného styku, v rozdělení úkolů jednotlivým osobám, v zajištění odbytu výtěžku ze zamýšleného trestného činu apod.

Řízení trestného činu je činnost, která spadá do stadia páchaní trestného činu a jejíž podstatou jsou typicky úkony spočívající zejména v usměrňování osob podílejících se na trestném činu, ve vydávání pokynů těmto osobám, ve vyžadování, aby tyto osoby splnily vydané pokyny apod.

- **Roz. 52/10 – II** – Účast osoby (§ 10 odst. 1 tr. zák.) na jednotlivých dílčích útocích pokračujícího trestného činu též hlavního pachatele lze za splnění dalších podmínek uvedených v ustanovení § 89 odst. 3 tr. zák. posoudit jako jediný pokračující trestný čin spáchaný v podobě účastnictví na tomto trestném činu hlavního pachatele. To neplatí v případě účasti této osoby na trestných činech různých hlavních pachatelů (srov. rozhodnutí pod č. 49/2009 – II. Sb. rozh. tr.).

- **Roz. 22/11 – I** – **Okolnost podmiňující použití vyšší trestní sazby spočívající ve spáchání činu členem or-**

ganizované skupiny je dána i tehdy, pokud organizovanou skupinu tvoří účastník na trestném činu a dva pachatelé. Existence organizované skupiny není podmíněna tím, aby všichni její členové byli současně spolupachatelé trestného činu podle § 9 odst. 2 tr. zák. Jejími členy mohou být i účastníci na trestném činu podle § 10 odst. 1 tr. zák., případně též další osoby mající na činu podíl, avšak přímo neztožněné, za splnění předpokladu, že si jsou trestně stíhané osoby takové okolnosti vědomy.

- **Roz. 18/16** – **Trestnosti účastníka není na překážku, je-li trestní stíhání hlavního pachatele podmíněně zastaveno** (§ 307 tr. ř.). Podmíněné zastavení trestního stíhání jako zvláštní způsob skončení trestního stíhání představuje procesní řešení otázek spojených s trestní odpovědností hlavního pachatele, a proto nebrání vyvození závěru o trestní odpovědnosti účastníka na trestném činu a rozhodnutí o jeho vině v odsuzujícím rozsudku.

- **Roz. 28/17** – **V případě účastnictví podle § 24 tr. zákoníku platí pro založení místní příslušnosti soudu tatáž zásada jako u hlavního pachatele. Místem, kde byl trestný čin spáchán, je nejen místo, kde hlavní pachatel naplňuje znaky objektivní stránky trestného činu, ale i místo, kde své jednání realizuje formou organizátorství, návodu nebo pomoci účastník na tomto trestném činu** (srov. § 22 tr. ř.). Tato zásada se v jeho případě užije jen tehdy, je-li proti němu trestní řízení vedeno odděleně od trestního řízení vedeného proti hlavnímu pachateli. Dojde-li však ke spojení těchto věcí, je pro takové společné řízení soud příslušný k řízení proti hlavnímu pachateli (§ 21 odst. 2 tr. ř.).

- **Roz. 3/18 – IV** – **Návodce k trestnému činu podle § 24 odst. 1 písm. b) tr. zákoníku musí jednat s tzv. dvojím úmyslem, tedy jeho úmysl se musí vztahovat jednak k jeho vlastnímu jednání spočívajícímu v tom, že v jiném vzbudí rozhodnutí spáchat trestný čin, jednak k jednání jiného, tedy navedeného (hlavního) pachatele, které musí naplňovat znaky úmyslného trestného činu nebo jeho pokusu. V obou případech postačí zavinění ve formě nepřímého úmyslu.** Skutkové závěry týkající se zavinění (vedle dalších znaků jak příslušné formy účastnictví, tak i trestného činu hlavního pachatele) musejí vyplývat již ze skutkové věty výroku rozsudku a je třeba je náležitě odůvodnit. To platí zvláště tehdy, nebyl-li tímž rozsudkem uznán vinným i hlavní pachatel, proti němuž bylo trestní stíhání podmíněně zastaveno (k tomu srov. rozhodnutí č. 18/2016 Sb. rozh. tr.).

- **Roz. 28/18 – I** (viz § 20)

- **Roz. 28/18 – II –** (viz § 254)
- **Roz. 43/18 –** *Podle konkrétních okolností případu nemusí být v kolizi se zásadou akcesority účastenství, byl-li účastník na zločinu (či jeho pokusu) uznán vinným naplněním kvalifikované skutkové podstaty zločinu, aniž by znaky takové kvalifikované skutkové podstaty svým činem naplnil hlavní pachatel zločinu.* U účastníka se mohou vyskytovat okolnosti zcela osobního významu, mající znaky zvlášť přitěžující okolnosti, které současně nejsou dány i u osoby hlavního pachatele. Takovou okolností může být i zpětnost, resp. opětnost. Jestliže je splněn nezbytný předpoklad potřebné formy zavinění, pro právní posouzení účastenství jsou z hlediska okolností podmiňujících použití vyšší trestní sazby v takovém případě rozhodné nejen znaky zakládající tuto okolnost u hlavního pachatele, nýbrž i u účastníka, bez ohledu na to, jsou-li dány i u hlavního pachatele.
- **Roz. 29/19 –** *O policejní provokaci či nepřipustnou ingerenci policejního orgánu do skutkového děje nemůže jít za situace, kdy policie pouze reaguje na již projevovaný zájem pachatele uskutečnit trestné jednání (např. nelegální obchod se střelnými zbraněmi a střílivem) a jestliže k tomu policejní orgán případně využije některé aktivity, s nimiž zákon počítá, např. předstíraný převod podle § 158c tr. ř. a použití agenta podle § 158e tr. ř. (viz zejména stanovisko publikované pod č. 51/2014 Sb. rozh. tr. a rozhodnutí uveřejněné pod č. 2/2015-III. Sb. rozh. tr.).* **Povahu nepřipustné provokace pak nemá ani jednání soukromé osoby, k němuž došlo bez podnětu či kontroly policejního orgánu a kterým taková osoba vyvolala spáchání určitého trestného činu jinou osobou.** Proto trestní odpovědnost pachatele trestného činu (např. zločinu provedení zahraničního obchodu s vojenským materiálem bez povolení nebo licence podle § 265 tr. zákoníku) zůstává nedotčena i v případě, že čin spáchal pod vlivem soukromé osoby, která jej naváděla k tomuto činu, podněcovala ho nebo se jinak přičinila o spáchání činu nebo o jeho dokonání (např. tím, že reagovala na zájem pachatele o nákup vojenských zbraní a nabídlá mu jejich prodej), avšak sama nejednala z podnětu policejního orgánu ani pod jeho kontrolou. Takovou soukromou osobu by bylo možno postihnout pro trestnou součinnost, zejména pro účastenství ve formě návodu k trestnému činu podle § 24 odst. 1 písm. b) tr. zákoníku, jestliže se (hlavní) pachatel alespoň pokusil o trestný čin.
- **Roz 9/22 –** *Podstatou návodu ve smyslu § 24 odst. 1 písm. b) tr. zákoníku je jednání, jímž návodce úmyslně vzbudil v jiném rozhodnutí spáchat*

trestný čin, o který se hlavní pachatel alespoň pokusil, přičemž návod musí směřovat k individuálně určené osobě a k individuálně určenému trestnému činu. Zákon blíže nevymezuje konkrétní formy návodu, může tedy jít např. o příkaz, přemlouvání, poučení atd., přičemž trestný čin, k němuž směřuje, musí být vyjádřen alespoň v hrubých rysech, ale nevyžaduje se, aby návodce podrobně instruoval hlavního pachatele. Individuální určitost trestného činu nespočívá v absolutní totožnosti skutkových okolností trestného činu tak, jak je vymezil návodce, a okolností, za kterých následně došlo ke spáchání trestného činu hlavním pachatelem. Mezi návodem k trestnému činu a samotným trestným činem mohou existovat odchylky, pokud nedosáhnou zjevného excessu hlavního pachatele z návodného jednání.

- **Roz. 32/25 – I –** (viz § 22)

§ 25

Věk

Kdo v době spáchání činu nedovršil patnáctý rok svého věku, není trestně odpovědný.

komentář k § 25

Trestní odpovědnost začíná teprve dnem, který následuje po dni, kdy pachatel dosáhl věku stanoveného v tomto ustanovení.

Důvodová zpráva k návrhu na zvýšení věkové hranice trestní odpovědnosti konstatovala, že šlo o nesystémové opatření (pokud byla věková hranice trestní odpovědnosti snížena na čtrnáct let), které neřeší žádný existující problém, porušuje smysl i literu Úmluvy o právech dítěte, nebere v úvahu výsledek celá léta trvajících odborné diskuse a jde právě opačným směrem než současný světový trend. Podle předkladatele je problém závažné trestné činnosti dětí dostatečně legislativně vyřešen Zákonem o soudnictví ve věcech mládeže (zák. č. 218/2003 Sb.) platným od 1. 5. 2005. Poukázáno rovněž bylo na to, že **výbor OSN pro práva dítěte doporučil všem členům státům OSN zachovat trestní odpovědnost dětí, případně ji zvýšit nejméně na 15 let.**

§ Z judikatury

- **Roz. 1/70 –** *Pachatelem ve smyslu ustanovení § 73 odst. 1 písm. a) tr. zák. je možno rozumět pouze osobu trestně odpovědnou, která je způsobilá být pachatelem trestně-*

ho činu, naplnila všechny znaky některého trestného činu a kterou jako pachatele nelze stíhat z jiných důvodů, než je nedostatek trestní odpovědnosti (§ 11, § 12 tr. zák.).

§ 26

Nepříčetnost

Kdo pro duševní poruchu v době spáchání činu nemohl rozpoznat jeho protiprávnost nebo ovládat své jednání, není za tento čin trestně odpovědný.

k omentář k § 26

Změna oproti předchozí úpravě provedené v ustanovení § 12 trest. zák. spočívá v tom, že původně uvedený pojem „nebezpečnosti činu pro společnost“ je v současné úpravě nahrazen termínem „protiprávnost“, a to s ohledem na výklad k § 13 tr. zák. Duševní porucha může být trvalá, přechodná nebo doletrvající.

Duševní poruchu nelze ztotožňovat s duševní nemocí, neboť duševní nemoc je užším pojmem. Duševní porucha může být způsobena rozdílnými příčinami, a to samotnou duševní chorobou nebo jinou nemocí, která má takovou poruchu za následek, nebo může být vyvolána požitím návykových látek, např. alkoholu nebo omamných látek.

§ Z judikatury

● **Roz. 36/65 – Pro nepřičetnost není vyloučena trestní odpovědnost** ve smyslu § 12 odst. 1 tr. zák. u pachatele, který spáchal trestný čin v mráкотném stavu, jestliže do tohoto stavu se sám přivedl požitím alkoholických nápojů a jestliže si přitom byl nebo mohl být vědom, že při jeho zdravotním stavu může požití alkoholu tento mráкотný stav vyvolat.

● **Roz. 17/79 – Otázka nepřičetnosti je otázka právní; její posouzení náleží orgánům činným v trestním řízení na základě skutečností vyplývajících z provedených důkazů.** Povahy této otázky vyžaduje, aby její posouzení bylo založeno na odborných znalostech z oboru psychiatrie.

Znalecký důkaz z tohoto oboru je však jen jedním z podkladů pro vytvoření soudcovského přesvědčení o otázce přičetnosti a musí být hodnocen v souvislosti se všemi ostatními zjištěnými skutečnostmi z tohoto hlediska relevantními. Soud nezjišťuje přičetnost pachatele jako takovou, ale vždy jen přičetnost ve vztahu k určitému činu.

● **Roz. 6/2000 – U pachatele trestného činu, který požívá po delší dobu ve větší míře omamné nebo psychotropní látky, se může jednat o chorobnou závislost na takových látkách a tato skutečnost může mít vliv i na jeho ovládací či rozpoznávací schopnosti v době činu. Pro rozhodnutí v takové trestní věci je proto zpravidla třeba opatřit znalecký posudek zaměřený na objasnění příslušných odborných otázek.** Objasnění takových okolností nezbytných pro závěr o přičetnosti obviněného v době činu patří mezi základní skutečnosti důležité pro rozhodnutí ve věci, a pokud takový důkaz chybí, lze to považovat za důvod k vrácení věci státnímu zástupci k došetření podle § 188 odst. 1 písm. e) tr. ř.

● **Roz. 26/16 – V ustanovení § 233 odst. 2 tr. zákoníku jsou vymezeny dvě samostatné skutkové podstaty trestného činu padělání a pozměnění peněz, které se vzájemně liší, pokud jde o trestněprávní postizitelné jednání.** Pachatel tohoto trestného činu může svým jednáním v určitém časovém úseku naplnit znaky obou uvedených základních skutkových podstat. Jestliže však udá padělané nebo pozměněné peníze jako pravé poté, co sám tyto padělky vyhotovil nebo peníze pozměnil v úmyslu dát je do oběhu, spáchá pouze trestný čin podle § 233 odst. 2 alinea 1 tr. zákoníku, protože tím jen uskutečňuje svůj úmysl udát je jako pravé, který pojal již dříve v okamžiku jejich výroby nebo pozměňování.

K trestní odpovědnosti za trestný čin padělání a pozměnění peněz podle § 233 odst. 2 alinea 1 tr. zákoníku postačuje zjištění, že jeho pachatel byl přičetný v době, kdy vyráběl padělané peníze s úmyslem udát je jako pravé, třebaže poté, co je takto udal jako pravé, byla u něj zjištěna vyšší míra ovlivnění požitými alkoholickými nápoji (např. množství 2,13 promile alkoholu v krvi). O zachování rozpoznávací a ovládací schopnosti pachatele, který vyrobil padělky peněz s úmyslem udát je jako pravé, může v takovém případě svědčit např. to, že padělal peníze poměrně sofistikovanou činností skládající se z několika po sobě jdoucích kroků, jež vyžadují značnou míru koncentrace a dovedností pachatele, že tím vyhotovil poměrně zdařilé napodobeniny bankovek včetně některých jejich ochranných prvků a že část z nich se mu podařilo udát do oběhu jako pravé peníze. Proto za uvedených okolností zpravidla nebude nutné vyšetření duševního stavu pachatele.

§ 27

Zmenšená přičetnost

Kdo pro duševní poruchu v době spáchání činu měl podstatně sníženou schopnost rozpo-

znat jeho protiprávnost nebo ovládat své jednání, je zmenšené přičetný.

k omentář k § 27

Zmenšenou přičetností se podle trestního zákoníku rozumí chorobný stav, v němž byla v důsledku duševní poruchy podstatně **snížena schopnost pachatele rozpoznat protiprávnost činu** nebo schopnost pachatele ovládat své jednání. Zmenšená přičetnost zjištěná u pachatele trestného činu nevylučuje jeho trestní odpovědnost, nýbrž pouze modifikuje a odůvodňuje zvláštní postup vůči pachateli. **Zmenšená přičetnost sama o sobě není polehčující okolností** a nemusí vždy znamenat nižší stupeň závažnosti spáchaného trestného činu.

HLAVA III OKOLNOSTI VYLUČUJÍCÍ PROTIPRÁVNOST ČINU

k omentář

Jedná se o ustanovení, kdy, již ze zákona je vyloučena protiprávnost skutku. Nejčastějšími případy jsou pak **nutná obrana a krajní nouze**, které byly shodně jako oprávněné použití zbraně upraveny také v předcházejícím trestním zákoně (zák. č. 140/1961 Sb. – dále jen trest. zák.). V souladu s teorií hmotného práva je upravena další okolnost, která vylučuje protiprávnost činu, a tou je svolení poškozeného a přípustné riziko.

§ 28 Krajní nouze

(1) Čin jinak trestný, kterým někdo odvrací nebezpečí přímo hrozící zájmu chráněnému trestním zákonem, není trestným činem.

(2) Nejde o krajní nouzi, jestliže bylo možno toto nebezpečí za daných okolností odvrátit jinak anebo způsobený následek je zřejmě stejně závažný nebo ještě závažnější než ten, který hrozil, anebo byl ten, komu nebezpečí hrozilo, povinen je snášet.

k omentář k § 28

Při krajní nouzi, tedy stavu hrozící poruchy se odvrací:

- a) nebezpečí přímo hrozící zájmu chráněnému trestním zákonem,
- b) toto nebezpečí nelze odvrátit jinak,
- c) ten, komu hrozí nebezpečí, není povinen je snášet, pokud není stanoveno, že je takové nebezpečí povinen snášet např. z titulu svého postavení nebo zaměstnání.

§ Z judikatury

● **Roz. 19/68 – III** – Jede-li řidič motorového vozidla v podnapilém stavu vozidlem jenom proto, aby po dopravní nehodě zajistil lékařskou pomoc pro zraněného účastníka nehody, přichází v úvahu posuzování tohoto jednání z hlediska ustanovení § 14 tr. zák. o krajní nouzi.

● **Roz. 26/72** – Při posuzování krajní nouze není na rozdíl od nutné obrany rozhodující přiměřenost či nepřiměřenost způsobu odvrácení hrozícího nebezpečí. **Rozhodující pro hodnocení vybočení z mezí krajní nouze je, bylo-li toto nebezpečí možno odvrátit jinak**, nebo zda způsobený následek je zřejmě stejně závažný nebo ještě závažnější než ten, který hrozil. Při hodnocení, zda nebezpečí bylo možno odvrátit jinak, je třeba brát v úvahu jen ty možnosti obviněného, kterými bylo možno odvrátit nebezpečí včas, tj. ještě před porušením zájmu chráněného trestním zákonem, kterému nebezpečí hrozilo.

● **Roz. 10/80 – O zdanlivú (tzv. putatívnu) krajnú núdzu ide vtedy, ak sa páchatel' omylom domnieva, že jestvuje nebezpečenstvá priamo hroziace záujmu chránenému** Trestným zákonom, v skutočnosti však takéto nebezpečenstvo nejestvuje. Takýto prípad sa posúdi podľa zásad o skutkovom omyle, ktorý vylučuje zodpovednosť za úmyselný trestný čin. Podmienkou, aby išlo o konanie v krajnej núdzi, je, že nebezpečenstvo priamo hroziace záujmu chránenému Trestným zákonom nebolo možné za daných okolností odvrátiť inak (subsidiárnosť konania v krajnej núdzi). **Krajná núdza vylučuje protiprávnosť činu.**

● **Roz. 9/88** – Nebezpečenstvo, ktoré občan odvracia v krajnej núdzi, môže spočívať aj v útoku človeka. V takom prípade ide o krajnú núdzu, a nie o nutnú obranu vtedy, ak konaním inak trestným je spôsobená škoda inému než útočníkovi.

● **Roz. 14/20** – (viz § 18)

§ 29 Nutná obrana

(1) Čin jinak trestný, kterým někdo odvrací přímo hrozící nebo trvající útok na zájem chráněný trestním zákonem, není trestným činem.

(2) Nejde o nutnou obranu, byla-li obrana zcela zjevně nepřiměřená způsobu útoku.

k omentář k § 29

O nutnou obranu nepůjde tam, kde útok již fakticky skončil, nebo kde pachatel reaguje na útok takovým způsobem, že útok ve skutečnosti oplácí a nikoliv odvrací. Útok musí přímo hrozit (obránce přitom není povinen se mu vyhnout) nebo musí ještě trvat. Samotná skutečnost, že obránce použije proti neozbrojenému útočnickovi zbraň, neznamená, že jde o obranu zcela zjevně nepřiměřenou způsobu útoku. Proti jednání v nutné obraně není nutná obrana přípustná. Nutná obrana může být nepřiměřená i zjevně nepřiměřená způsobu útoku; nesmí však být zcela zjevně nepřiměřená.

§ Z judikatury

● **Roz. II/65 – Stav nutné obrany je důvodem vylučujícím nebezpečnost činu pro společnost i jeho nedovolnost, takže čin provedený v nutné obraně není trestným činem a nemůže být postižen trestem ani jinou sankcí.** Je proto třeba, aby soudy zodpovědně objasňovaly všechny okolnosti, rozhodně pro posouzení nutné obrany ve smyslu § 13 tr. zák. a zjištění okolností také správně hodnotily z toho hlediska, zda obrana směřovala proti útočnickovi, zda šlo o útok přímo hrozící, nebo trvající a zda obrana nebyla zřejmě nepřiměřená povaze a nebezpečnosti útoku.

O nutnou obranu nepůjde tam, kde útok již fakticky skončil, nebo kde pachatel reaguje na útok takovým způsobem, že útok ve skutečnosti oplácí a nikoliv odvrací. Dále je třeba, aby soudy měly na paměti zejména to, že u nutné obrany se nevyžaduje přiměřenost obrany ve smyslu naprosté proporcionality mezi významem ohroženého společenského vztahu a vztahu dotčeného. Zákon to zdůrazňuje slovy „... zřejmě nepřiměřená...“. Proto **o vybočení z mezí nutné obrany pro její zřejmou nepřiměřenost půjde jen tehdy, jestliže pachatel použil prostředku podstatně silnějšího, než bylo za dané situace třeba k odvrácení útoku, nebo když škoda, způsobená obranou je v hrubém nepochopitelně ke škodě hrozící z útoku.**

● **Roz. 7/70**

● **Roz. 49/70 – Primeranost obrany treba posúdiť so zreteľom na všetky okolnosti prípadu a na vybočenie s medzi nutnej obrany nemožno usúdiť len z toho, že napadnutý sa bránil zbraňou proti neozbrojenému útočnickovi, vekove podstatne mladšiemu, fyzicky silnejšiemu a známe mu svojou agresívnosťou.**

● **Roz. 25/76 – K posudzovaniu podmienok nutnej obrany.**

Na vybočenie z medzi nutnej obrany v zmysle § 13 Tr. zák. nemožno usudzovať len z toho, že napadnutý útočníka zranil a prípadne ho aj usmrtil, pričom sám neutrpel nijaké zranenie, ak tým odvracal útok priamo hroziaci alebo trvajúci a takáto obrana nebola zrejme neprímeraná povaha a nebezpečnosti útoku.

Na nesplnenie podmienok nutnej obrany nemožno usudzovať ani z tej skutočnosti, že napadnutý sa nevyhol útoku inak než použitím obrany, pretože nikto nie je povinný ustupovať pred neoprávneným útokom na záujmy chránené trestným zákonom, ale má naopak právo použiť proti takémuto útoku obranu, ktorá nie je zrejme neprímeraná povaha a nebezpečnosti útoku.

● **Roz. 9/80 – O nutnú obranu ide aj vtedy, ak osoba činom inak trestným odvracia priamo hroziaci alebo trvajúci útok, ktorý je namierený proti telesnej integrite inej osoby.**

Nutná obrana je prípustná aj proti útoku, ktorý smeruje proti domovej slobode spôsobom uvedeným v § 238 ods. 1 Tr. zák. V takomto prípade trvá útok dovtedy, kým sa nepodarí útočníka, ktorý vnikol do domu alebo do bytu iného s úmyslom vykonať tam násilie z domu alebo z bytu vyhnáť.

Proti konaniu v nutnej obrane nie je nutná obrana prípustná. Konanie útočníka, namierené proti osobe, ktorá koná v nutnej obrane, treba považovať za pokračovanie v útoku bez ohľadu na to, či útok bol od začiatku namierený voči osobe, ktorá koná v nutnej obrane, alebo voči inej osobe. Osoba, ktorá koná v nutnej obrane, je preto oprávnená prekonať aj tento pokračujúci útok voči svojej osobe spôsobom, ktorý nie je zrejme neprímeraná povaha a nebezpečnosti útoku.

● **Roz. 19/82 – Pri posudzovaní primeranosti obrany a útoku treba brať do úvahy intenzitu oboch akcií, ako aj škodu, ktorá hrozila z útoku, a škodu spôsobenú v obrane.**

Škoda spôsobená v obrane môže byť väčšia ako škoda, ktorú útočník napadnutému spôsobil, alebo ktorá hrozila z jeho útoku; nesmie však byť medzi nimi zřejmý nepomer. Spravidla nepôjde z tohto hľadiska o prekročenie primeranosti nutnej obrany, keď napadnutý pri odvracaní útoku ohrozuje jeho život, resp. z ktorého mu hrozí ťažká ujma na zdraví, útočníka usmrtí.

Skutočnosť, že si niekto pripraví na obranu proti hrozacejmu a očakávanému útoku zbraň, nevylučuje záver, že ide o nutnú obranu.

● **Roz. 16/94 – I** – Podmínkou trestnosti jednání, které je překročením mezi nutné obrany (§ 13 tr. zák.), např. proto, že útok, proti kterému je obrana zaměřená, již netrvá, je také zavinění vztahující se na tuto skutečnost. V takových případech je třeba také **důsledně zjišťovat, zda šlo o úmyslné nebo nedbalostní překročení mezi nutné obrany a přihlížet přitom i k rozrušení obránce vyvolanému útokem.**

● **Roz. 47/95** – Samotná skutečnost, že obránce použije proti neozbrojenému útočníkovi zbraně, neznamená, že jde o obranu zcela zjevně nepřiměřenou způsobu útoku. Podmínkou ustanovení § 13 tr. zák., o nutné obraně, není skutečnost, že útok nebylo možno odvrátit jinak. **Obránce není povinen ustupovat před neoprávněným přímo hrozícím nebo trvajícím útokem na zájem chráněný trestním zákonem.**

● **Roz. 25/07 – Zaměstnanec bezpečnostní služby může omezit osobní svobodu jiného při splnění podmínek § 76 odst. 2 tr. ř., tj. jde-li o osobu, která byla přistižena při trestném činu nebo bezprostředně poté.**

Zárok zaměstnance bezpečnostní služby vůči osobě, která není podezřelá ze spáchání trestného činu, spočívající v omezení její osobní svobody, nelze pokládat za oprávněný, ani když jej provede na žádost orgánů Policie České republiky o zadržení této osoby pro účely plnění jejich jiných úkolů. Okolnost, že zaměstnanec bezpečnostní služby takto jednal na žádost Policie České republiky, nemá význam pro posouzení oprávněnosti jeho zároku, a proto mohou být splněny podmínky nutné obrany ve smyslu § 13 tr. zák., pokud osoba, již tento zaměstnanec neoprávněně brání v užívání osobní svobody, užije násilí k překonání odporu toho, kdo omezuje její osobní svobodu. **Oprávněnost nutné obrany je v takovém případě založena na tom, že uvedená osoba odvrací útok na zájem chráněný trestním zákonem, konkrétně na zájem společnosti na ochraně osobní svobody.**

● **Roz. 48/07 – Útok vedený házením kamenů s cílem zasáhnout a zranit napadenou osobu je útokem se zbraní ve smyslu § 89 odst. 5 tr. zák.** Jestliže byl útok vůči napadenému veden ze strany útočnicka opakovaným házením kamenů sice z větší vzdálenosti, avšak takovou intenzitou a tak velkými kameny, že mu hrozilo způsobení i závažného zranění, přičemž tento útok stále trval, nejde o vybočení z nutné obrany podle § 13 tr. zák., pokud napadený jako jediného účinného prostředku k odvrácení takového útoku použil střelné zbraně tak, že vystřelil ve směru útočnicka, kterého zasáhl a způsobil mu smrtelné zranění, zvláště když tomu předcházelo několik neúčinných výstřelů.

● **Roz. 20/08 – Nutná obrana je vyloučena z důvodu tzv. intenzivního excesu tehdy, když čin obránce zcela jasně, očividně a nepochybně neodpovídá všem rozhodným okolnostem charakterizujícím způsob útoku.** Podle ustanovení § 13 tr. zák. nesmí být nutná obrana ve vztahu ke způsobu útoku zcela zjevně nepřiměřená, tudíž může být nepřiměřená nebo zjevně nepřiměřená.

Pro jednání v nutné obraně není podstatná tzv. subsidiarita, tj. nevyžaduje se, aby se obránce snažil vyhnout hrozícímu nebo již probíhajícímu útoku nebo aby použil nejdříve mírnější způsoby obrany a jejich intenzitu případně stupňoval až podle způsobu útoku. Proto intenzivní exces z mezi nutné obrany nelze spatřovat jen v tom, že napadená osoba se útoku nevyhnula útekem, i když byl útek možný, anebo že nezvolila mírnější možnou obranu, pokud použitou (intenzivnější) obranu ještě nelze považovat za zcela zjevně nepřiměřenou způsobu útoku.

V případě excesu z mezi nutné obrany je podmínkou trestní odpovědnosti obránce nejen zaviněné překročení mezi nutné obrany, ale jeho zavinění se musí vztahovat též k znakům příslušné skutkové podstaty, kterou tím naplnil, přičemž nemusí jít o stejnou formu zavinění.

● **Roz. 12/10 – Instalace a použití automatického obranného zařízení, jehož účelem je odvrátit možný nebo předpokládaný budoucí útok na zájem chráněný trestním zákonem na určitém místě bez součinnosti obránce (např. nástražné systémy, samostříly, zapojení elektrického proudu do mříží či kovového oplocení nemovitosti), samo o sobě nevylučuje naplnění podmínek nutné obrany podle § 13 tr. zák.**

K tomu, aby byly splněny podmínky nutné obrany v případě použití automatického obranného zařízení zejména v podobě nástražného systému, který se automaticky uvede v činnost po vniknutí útočnicka do chráněného objektu, musí být zabezpečeno, aby se aktivovalo jen proti přímo hrozícímu či trvajícím útoku na zájem chráněný trestním zákonem a aby jeho účinnost nebyla zcela zjevně nepřiměřená způsobu útoku.

Při zaviněném nedodržení podmínek nutné obrany tím, kdo jej instaloval a odpovídá za jeho provoz, přichází v úvahu jeho odpovědnost za trestný čin spáchaný zpravidla z nedbalosti.

● **Roz. 13/10 – Skutečnost, že bránící se jednal v afektu vzteku, nevylučuje splnění podmínek nutné obrany podle § 13 tr. zák.**